

KAIKKI LÄHETTIIN SAMAAAN HULAVANTEESEEN
vuorovaikutusleikki päiväkodissa

Pauliina Tuomaala

Opinnäytetyö, syksy 2014

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Pieksämäki

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK) +

lastentarhaopettajan virkakelpoi-
suus

TIIVISTELMÄ

Tuomaala, Pauliina. Kaikki lähetettiin samaan hulavanteeseen. Vuorovaikutusleikki päiväkodissa. *Pieksämäki*, syksy 2014, 64 s, 8 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK) + lastentarhanopettajan virkakelpoisuus.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa vuorovaikutusleikkiopas toimeksiantajapäiväkodin työntekijöiden käyttöön. Oppaan tavoitteena on tarjota käyttökelpoinen vaihtoehto vuorovaikutusleikkiryhmän suunnitteluun ja toteutukseen. Vuorovaikutusleikkiopas on kolmeosainen ja siinä on yhteensä 52 sivua. Ensimmäisessä osassa kuvataan tutkimuksen kohteena ollutta leikkikerhoa. Toisessa osassa pureudutaan vuorovaikutusleikkiin menetelmänä. Kolmas osa esittää vaihtoehtoisen mallin kymmenestä (10) leikkikerhotapahtumasta.

Vuorovaikutusleikkiopas rakennettiin teorian tiedon ja kokemustiedon pohjalta. Teoria-tieto perustui Theraplay- ja ryhmä-Theraplay-menetelmiin, joista kerrotaan Theraplay-käsikirjassa. Lisätietoa hankittiin opinnäytteistä, artikkelisarjasta ja koulutusmateriaaleista. Asiantuntijatieta saatiin viideltä vuorovaikutusleikkiohjaajalta, jotka vastasivat leikkimenetelmästä saamiensa kokemuksia koskevaan kyselyyn. Lasten kokemuksia kartoitettiin kolmessa pienessä ryhmässä. Yhteensä 16 lasta kertoi ja piirsi kokemuksiaan leikkikerhosta. Lasten piirustuksista 14 valittiin oppaaseen. Oppaaseen valittiin leikit, jotka tukevat lapsen hyvää itsetuntoa ja sosiaalisia taitoja.

Lapset antoivat lähes poikkeuksetta hyvää palautetta leikkikerhosta. Useimpien lasten mielestä syöminen oli kivaa ja leikeistä pidettiin. Päiväkodin työntekijöiden antamien palautteiden mukaan lapset osallistuivat toimintaan ja näyttivät pitäneen leikkituoki-oista. Arviointien mukaan vuorovaikutusleikkiopas vaikutti hyvältä, kattavalta ja selkeältä. Opas jaettiin syksyllä 2014 toimeksiantajapäiväkodin jokaiseen viiteen lapsiryhmään. Vuorovaikutusleikkiopasta kokeillaan vielä, joten sen toimivuudesta käytännössä ei ole tietoa.

Asiasanat: Theraplay, vuorovaikutusleikki, lapsen kehitys, varhaiskasvatus

ABSTRACT

Tuomaala, Pauliina. Everybody leaves the same ring. The interaction play in the day care center. 64 p., 8 appendices. Language: Finnish. Pieksämäki, autumn 2014. Diakoniana University of Applied Sciences. Degree: Programme in Social Services, Degree: Bachelor of Social Service.

The purpose of this study was to produce a guidebook of the interaction play method for the day care centers. The guidebook will help the workers for planning and implementing the interaction in the playgroups in the day care centers. The aim of this study was to create a usable alternative for the interaction play method. There are three parts and 52 pages in the guidebook. In the first part there is the introduction for the target playgroups of this study. In the second part an explanation is given of the interaction play method. In the third part the alternative model is given for ten playgroup actions.

The interaction play guidebook was built up with theory and experiences. The theoretical material was gained from the Theraplay handbook of Theraplay- and group Theraplay methods. Additional knowledge was gained from the examination of studies, articles and educational materials. The empirical data was collected by the questionnaire from specialists of Theraplay -method and interaction play. Five specialists answered the questions of interaction play. They told about their experiences about from the play method. Children told about and drew about their own experiences in the playgroup. There were 16 children who were divided into the three small groups. 14 pieces of children's drawings was chosen for the interaction play guidebook.

Children gave a positive feedback from the playgroups. Most of the children liked eating and playing in the groups. Workers said that children liked to take part in the playgroups and they were active in the groups. The users' opinions of the interaction play guidebook were that it looked good, comprehensive and clear. The guidebook was passed on to all five child groups in the day care center in autumn 2014. The interaction play guidebook is still under testing and we don't know yet how useful it will be in practice and who will use the guidebook in the future.

Key words: Theraplay, the interaction play, child develop, day care

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 LAPSEN KEHITYS	6
2.1 Varhaislapsuuden kehitysvaiheet	6
2.2 Kehitykseen vaikuttavia tekijöitä	8
2.3 Varhaiskasvatuksen merkitys	9
3 PÄIVÄKOTIYMPÄRISTÖ	11
3.1 Päiväkodin pienryhmätoiminta	12
3.2 Kasvattajayhteisön kasvatuskulttuuri	13
4 VUOROVAIKUTUSLEIKKI	15
4.1 Theraplay	16
4.2 Vuorovaikutusleikkimenetelmän kuvaus	17
4.3 Vuorovaikutusleikin merkitys	19
5 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET	20
6 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT	22
6.1. Tavoitteet ja tarkoitus	22
6.2 Yhteistyö ja suunnittelu	23
7 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	25
7.1 Työntekijöiden näkökulmia	26
7.1.1 Vuorovaikutusleikin osa-alueet	27
7.1.2 Vuorovaikutusleikissä tapahtuneet muutokset	29
7.1.3 Vuorovaikutusleikin traditiot	31
7.1.4 Vuorovaikutusleikin vaikutus arkeen	33
7.2 Lasten kertomukset	35
7.3 Vuorovaikutusleikkioppaan rakentuminen	38
8 ARVIOINTI	42
8.1 Lasten palaute	42
8.2 Ohjaajien palaute	44
8.3 Vuorovaikutusleikkioppaan arviointi	46
9 JOHTOPÄÄTÖKSET	47
10 POHDINTA	48
LÄHTEET	51
LIITTEET	55

1 JOHDANTO

Vuorovaikutusleikki on aikuisten ja lasten välistä sekä lasten keskinäistä yhteyttä rakentavaa leikkiä päivähoitossa. Leikkien tavoitteena on, että jokainen leikkijä onnistuu kaikissa yrityksissään ja kokee onnistumisen ilon. (Savola i.a.) Vuorovaikutusleikki pohjautuu Yhdysvalloissa 1960-luvulla kehitettyyn Theraplayhin. Theraplay on hoitomenetelmä, joka tukee hyvää vuorovaikutusta lapsen ja vanhemman välillä Theraplay-koulutuksen saaneiden työntekijöiden avulla. Hoidon mallina on terve pienen lapsen ja vanhemman välinen kiintymyssuhde. Ryhmä-Theraplay tarjoaa mallin kautta mahdollisuuden vaikuttaa useampiin avuntarpeessa oleviin. (Jernberg & Booth 2003, 21, 29–30, 343.) Suomessa ryhmä-Theraplay on leviämässä päivähoitossa ympäri maan (Savola 2003, 22). Menetelmä tähtää itsetunnon kohottamiseen ja luottamuksen lisäämiseen toisiin ihmisiin (Jernberg & Booth 2003, 343). Tutkimuksen mukaan lapsuudessa tärkeimmät aikuisuuteen vaikuttaneet seikat ovat hyvä itsetunto ja sosiaaliset taidot. Sosiaaliset taidot mahdollistavat rakentavan yhdessä toimimisen toisten ihmisten kanssa. Hyvää itsetuntoa puolestaan tukevat suotuisat sosiaaliset suhteet. (Cacciatore, Korteniemi-Poikela & Huovinen 2008, 154.)

Tämä opinnäytetyö käsittelee vuorovaikutusleikkioppaan rakentumisen prosessia. Opas työstettiin erään Jyväskylän kaupungin päiväkodin työntekijöiden käyttöön. Toimeksiantajapäiväkodin toiveesta sitä ei julkaistu opinnäytetyön liitteenä. Opinnäytetyö käsittelee teoriaosuuden, toteutusvaiheen ja arvioinnin. Teoriaosuudessa tarkastellaan lapsen kehitystä varhaislapsuudessa ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Myös päivähoitoympäristö ja pienryhmätoiminta sekä vuorovaikutusleikki ovat teorian tarkastelun kohteina. Toteutusvaiheessa tuodaan esiin työntekijöille suunnatun kyselyn vastauksia ja lasten haastattelujen tuloksia leikkikerhokerroista. Siinä myös kerrotaan, mitä vuorovaikutusleikkiopas sisältää ja miten leikit siihen valittiin. Arvioinnissa tuodaan esiin saatuja palautteita ja johtopäätöksissä pohditaan oppaan käyttökelpoisuutta. Pohdinnassa tarkastellaan opinnäytetyön eettisiä valintoja ja oppaan rakentumiseen vaikuttavia tekijöitä.

2 LAPSEN KEHITYS

Lapsen tiedot karttuvat aina jossakin kehityksellisessä kontekstissa, kuten kodissa, päivähoitoympäristössä ja sukulaisverkostossa. Merkityksellistä niissä ovat vallitsevat vuorovaikutussuhteet. Ympäristö myös suuntaa lapsen kiinnostuksen kohteita ja käyttäytymistä ikävaiheessa, jolloin lapsen itsenäinen liikkuma-ala on vielä kapea ja selviytymiskeinot puutteelliset. Lapsen suotuisassa kasvuympäristössä aikuinen on johdonmukainen, ennakoitava ja arvostaa lasta. Aikuisten on tärkeä tietää, miten lapsen kehitys etenee sekä mitkä ovat sitä edistäviä ja hidastavia tekijöitä. Tärkeää on myös tietää, miten kehitykselle voidaan luoda parhaat mahdolliset edellytykset. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2009, 18–19.)

Lapsen tieto karttuu vuorovaikutuksessa fyysisen ja sosiaalisen ympäristönsä kanssa. Hän tutustuu ja havainnoi aktiivisesti ympäristön tapahtumia ja jäsentää uusia kokemuksiaan selittäen niitä itselleen. Vastavuoroisissa toiminnoissa heijastuvat sekä lapsen yksilölliset kyvyt, tiedot ja kokemukset, että ympäristö ja aika, joissa vuorovaikutus tapahtuu. Henkilökohtaiset ominaisuudet, kuten sosiaalisuus tai varautuneisuus sekä taidot ja niiden rajoittuneisuus, kuten fyysinen vamma tai erityislahjakkuus, ovat yhteydessä siihen, millaisiin toimintoihin lapsi hakeutuu tai millaiseksi vuorovaikutus muodostuu. Päivittäin toistuvissa leikki- ja ongelmanratkaisutilanteissa lapsella on mahdollisuus harjoittaa taitoja ja oppia uutta. (Nurmi ym. 2009, 20–21.) Vuorovaikutuksessa lapsi oppii, että toisten huomioiminen on tärkeää, ja eri henkilöt voivat nähdä saman asian eri tavoin. (Broberg ym. 2005, 126).

2.1 Varhaislapsuuden kehitysvaiheet

Varhaislapsuudesta puhutaan silloin, kun lapsi on vauva- tai leikki-ikäinen. Vauvaikä on 0–2-vuotta ja leikki-ikä 3–7-vuotta, jonka aikana tapahtuvalla kehityksellä on merkitystä myöhemmin opittaville tiedoille ja taidoille. Tiedetään, että vastasyntyneellä on valmius havaitsemiseen, muistamiseen ja oppimiseen. Alle 3-vuotiaan lapsen aivojen muovautuvuus ja alttius uusien asioiden omaksumiseen on poikkeuksellisen suurta. Pieni lapsi nukkuessaankin oppii jatkuvasti ja siksi on tärkeää, että hän kuulee puhetta ym-

pärillään ja näin oppii erottelamaan oman äidinkielen piirteitä toisistaan. Sveitsiläisen kehityspsykologin Jean Piaget (1953) mukaan lapsella ei ole valmiita, perittyjä kykyjä, vaan ainoastaan valmius reagoida ympäristöönsä. Lapsi hankkii tietoa ympäristöstä ja oppii kognitioiden, kuten havaintojen, kielen, muistin, syy-seuraussuhteiden sekä ongelmatilanteiden menettelytapojen avulla. Tieto karttuu, kun lapsi on vuorovaikutuksessa fyysisen ja sosiaalisen ympäristönsä kanssa ja havainnoi aktiivisesti sen tapahtumia. (Nurmi ym. 2009, 15, 18–20.)

Piaget jakaa lapsen kehityksen vaiheisiin, joista tässä käsitellään varhaislapsuuden vaiheita. Kehitysvaiheiden uuteen vaiheeseen siirtyminen edellyttää edellisen vaiheen toimintojen sisäistämisen, joka on erityisen selvää siinä vaiheessa, jolloin lapsella ei ole vielä kieltä käytössään. (Piaget & Inhelder 1977,13). Sensomotorisessa vaiheessa lapsi on iältään 0–2-vuotias, jolloin hän hankkii tietoa havainnoimalla ja liikkumalla. Leikkessään lapsi harjoittelee uusia taitoja tekemällä useita toistoja, kuten heiluttaa helistintä aina uudelleen kuullakseen siitä lähtevän ääneen. Jos toiminta ei tuota lapselle toivottua tulosta, hän oppii vähitellen mukauttamaan käyttäytymistään toivotun tuloksen saamiseksi esimerkiksi helistämisen sijaan painaa esinettä, jotta ääni kuuluu. Lapsen ollessa noin 2–7-vuotias hän siirtyy sensomotorisesta ajattelusta esittävään ajatteluun. Tässä vaiheessa erityisesti noin 2–4-vuotiaan lapsen kielitaito laajenee nopeasti, hän pystyy jäljittelemään kohteita, jotka eivät ole läsnä sekä hän kykenee kuvitteelliseen leikkiin. Noin 4–7-vuotias lapsi on vielä sitoutunut omaan näkökulmaansa ja hänen päättelyä ohjaa vielä välitön havainto tilanteesta, vaikka tietoperusta jo viisivuotiaalla on huomattavan laaja. (Nurmi ym. 2009, 19–20.)

Erikson puolestaan kuvaa teoriassaan persoonallisuuden kehittymistä koko elämän läpi jatkuvana prosessina. Kehitysteoriassa on kahdeksan vaihetta, joista neljä ensimmäistä liittyy varhaislapsuuteen. Ensimmäinen vaihe tarkastelee luottamusta ja epäluottamusta, jolloin lapsi on 0–1-vuotias. Tällöin luottamus rakentuu, kun hoivaava aikuinen vastaa lapsen perustarpeisiin, kuten ravinnon, lämmön ja puhtauden saamiseen. Luottamus vaikuttaa myönteisesti lapsen myöhempisiin ihmissuhteisiin, kun sitä vastoin epäluottamus heikentää niitä. Toisessa vaiheessa esiintyy itsenäisyys ja häpeä tai epäily, jolloin lapsi on 1–3-vuotias. Tässä vaiheessa lapsi opettelee hallitsemaan tarpeitaan sekä itsenäistyy ja saavuttaa tahdonvoimaa pienistä onnistumisen kokemuksista. Useiden epäonnistumisen kokemusten ja aikuisten syyllistämisen tai suojelun seurauksena, lapsi sitä

vastoin alkaa epäillä kykyjään. Kolmas vaihe käsittelee aloitteellisuutta ja syyllisyyden tunnetta, jolloin lapsi on 4–5-vuoden ikäinen. Lapsi uskaltaa tutkia ympäristöään ja kokeilla rajojaan, jos hän on saanut tukea itsenäisyydelle edellisissä vaiheissaan. Tässä vaiheessa lapsi käyttää paljon mielikuvitustaan, ja hän on hyvin utelias, joka saattaa ärsyttää aikuisia. Jos lasta alituisesti torutaan, lapsi saattaa alkaa tuntea liiallista syyllisyyttä. Kouluiän kynnykselle ulottuvassa neljännessä vaiheessa lapsi alkaa pitää itseään ahkerana oppijana ja työskentelijänä, mikäli hän saa aikuiselta kannustusta. Toistuva negatiivinen palaute sitä vastoin kehittää alemmuuden tunteen, joka vie voimia. (Erikson 1982, 239–248; Karling, Ojanen, Siven, Vihunen & Vilen 2009, 146–147.)

2.2 Kehitykseen vaikuttavia tekijöitä

Lapsen kehitykseen vaikuttavat biologia, yksilölliset ominaisuudet ja ympäristö. (Nurmi ym. 2009, 21). Ympäristö voidaan jakaa sosiaaliseen ja psyykkiseen ympäristöön. Sosiaalinen ympäristö muodostuu ihmisistä, joiden kanssa yksilö on tekemisissä ja ryhmistä, joihin hän kuuluu. Lapsen ensimmäinen merkittävä sosiaalinen ympäristö on hänen perheensä, ja myöhemmin rinnalle tulevat esimerkiksi sukulaiset, kaverisuhteet ja päivähoito. Vuosien kuluessa lapsi omaksuu ympäristöltään tietoa, arvoja, asenteita ja käyttäytymismalleja. Saatu palaute itsestä ja käyttäytymisestä muokkaa asennetta hänestä itsestään ja elämästään. Yhteiskunnan muutokset ja kulttuuri vaikuttavat myös lapsen kehitykseen kulloinkin vallalla olevan kasvatustavan kautta. Psyykkinen ympäristö puolestaan tarkoittaa tunneilmapiiriä, jossa ihminen elää ja kehittyy sekä sitä, kuinka hänet nähdään. Tässä tunteiden, kuten suuttumuksen, ilon, hämmennyksen, pelon ja surun ilmaisulla on keskeinen merkitys. Tunteet kertovat yksilölle hänen rajansa ja sen, mikä hänestä tuntuu hyvältä. Kun lapsi oppii ymmärtämään tunteitaan, hän oppii niitä myös ilmaisemaan. Tunteiden tukahduttamisesta sitä vastoin seuraa viha muita kohtaan ja masennusta. Kun lapsi kokee aikuisen välittävän hänestä sellaisena kuin hän on, tuntee hän myös itsensä rakastetuksi. (Karling ym. 2009, 69–70.)

Lapsen kehityksen alussa biologia on pääosassa, mutta ympäristön vaikutus kasvaa syntymän jälkeen jatkuvasti suuremmaksi. (Piaget & Inhelder 1977,9). Lastenpsykiatri Jukka Mäkelä sanoo, että tällöin pienen lapsen kiinnittyminen hoitajaansa, yleensä äitiin, alkaa kehittyä. Kiinnittyminen tapahtuu riippumatta siitä, kykeneekö lapsi riittä-

västi luottamaan vanhempaansa. Mäkelän mukaan kiinnittymisen malli kehittyy niistä kokemuksista, joita lapsi saa hoivaavalta aikuiselta. Tällöin oleellista on, miten vauvan tarpeeseen vastataan ja miten nopeasti se tapahtuu, millainen reaktio on ja miten pysyvä reagoitintapa on. Mallin kautta lapselle muodostuu käsitys siitä, millainen hän itse on sekä millaisia muut ja maailma ovat. Mäkelä vielä muistuttaa, että kun lapsella on kokemus hyvästä, hänen tarpeitaan vastaavasta hoivasta ja huolenpidosta, hän uskoo olevansa arvokas. Tällöin lapsi on luottavainen ja oppinut ilmaisemaan tunteitaan ympäristössään. (Laitinen 2002, 33.) Riittävä turva on merkittävä lapsen hengissä pysymiseen ja ihmiseksi kasvamiseen sekä tärkeää persoonallisuuden kehityksen kannalta. Vanhemman ja lapsen välinen vastavuoroinen suhde suojaa lasta, jolloin vaaran uhatessa lapsi hakee aikuiselta turvaa ja suojaa. Turvallinen kiintymyssuhde suojelee lapsen psyykkistä terveyttä myös myöhemmin tulevaisuudessa. (Broberg ym. 2005, 119–120.)

2.3 Varhaiskasvatuksen merkitys

Varhaiskasvatus on pienten lasten kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on edistää lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Varhaiskasvatusta järjestetään varhaiskasvatuspalveluissa kuten päiväkodissa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11.) Kasvattajayhteisön luomalla tunneilmapiirillä on suuri merkitys lapsen kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen (Karling ym. 2009, 194). Kasvattajien tulee kyetä tarkastelemaan ja pohtimaan itseään vuorovaikutustilanteissa. Omien tunteiden tunnistaminen, omien tietojen ja taitojen kyseenalaistaminen sekä uusien tietojen ja taitojen hankkiminen tulisi olla tärkeää. Vuorovaikutus lapsen kanssa voi olla muutakin kuin myötäelämistä ja yhdessä keskustelemista. Yhdessä tekeminen ja toimiminen sekä iloiset hetket ja tuokiot, joissa lapsella on mahdollisuus ilmaista itseään, saattaa vapauttaa lasta ilmaisemaan tunteitaan. Tutkimusten mukaan lapset arvostavat päivähoiton ihmissuhteita kuten kavereita, joiden kanssa leikkiä ja aikuisia, jotka ymmärtävät lapsia, ovat iloisia ja asettavat rajoja. Lapsille ovat myös tärkeitä omaehtoinen toiminta ja yhteinen leikkiaika aikuisten kanssa. (Karling ym. 2009, 194–195. 197, 199.)

Päivähoidon varhaiskasvatuksen suunnittelussa ja toteutuksessa tulisi ottaa huomioon myös lasten kiinnittymismallin laatu suhteessa vanhempiin. Samalla riittävä kasvattajien määrä ja pienet lapsiryhmät tulee huomioida. (Rusanen 2011, 226–227.) Lastenpsy-

kiatri Jukka Mäkelä uskoo, että turvattomasti kiinnittyneiden lasten hyväksi voidaan tehdä päiväkodissa paljon. Keskeistä on, että kasvattaja ymmärtää lapsen viestejä ja reagoi mahdollisuuksien mukaan aina hänen tarpeisiinsa (Laitinen 2002, 34–35.) aivan niin kuin pienen lapsen kohdalla, kun tämä siirtyy kotoa päivähoitoon (Karling ym. 2009, 199). Mäkelä sanoo, että aikuisiin luottamuksen menettäneitä lapsia tulee kohdella systemaattisesti samalla lailla samanlaisissa tilanteissa. Näin lapselle rakentuu kuva siitä, miten hänen viesteihinsä vastataan. Mäkelän mukaan turvattomasti kiinnittynyt lapsi tarvitsee parantavia kokemuksia hoivasta, jotta hänellä on mahdollisuuksia kiinnittyä turvallisesti. (Laitinen 2002, 34–35.)

3 PÄIVÄKOTIYMPÄRISTÖ

Päiväkodin pedagogiset toimintaympäristöt ovat voimakkaassa muutoksessa. Päiväkotiympäristö rakentuu päivittäisten prosessien tuloksena ja toisaalta yhteiskunnalliset ja kulttuuriset tekijät vaikuttavat muotoutumiseen. (Raittila 2013, 69.) Päiväkotiympäristö koostuu fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten tekijöiden kokonaisuudesta. Tähän liitetään päiväkodin rakennetut tilat ja lähiympäristö, psyykkiset ja sosiaaliset ympäristöt sekä materiaalit ja välineet. Ympäristön tavoitteena on herättää lapsissa mielenkiintoa ja kokeilunhalua, sekä kannustaa lasta ilmaisemaan itseään. Varhaiskasvatusympäristössä lapsella on mahdollisuus leikkiä, liikkua, tutkia sekä saada taitteellisia kokemuksia ja ilmaista itseään erilaisin keinoin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 16–18.) Ympäristöä tulee muunnella ja kehittää lapsiryhmän ja lasten tarpeiden pohjalta, koska sen tulee tuottaa lapsille monipuolisia elämyksiä ja kannustaa omaehtoiseen toimintaan (Karling ym. 2009, 194–196).

Päiväkotiympäristössä annettava kasvatus on ryhmäkasvatusta, jossa lapset ovat toistensa kanssa tekemisissä lähes jatkuvasti. Ryhmässä lapset saavat kokemuksen yhteisön jäsenyydestä, harjoittelevat sosiaalisia taitoja ja oppivat uusia tapoja olla yhdessä (Kalliala, M, 2012, 164–165.) Päiväkodin henkilökunnan yhtenäinen näkemys kasvatuksesta on tärkeää. Johdonmukainen toiminta ja kasvatuskumppanuus lasten vanhempien kanssa luovat ympäristön, jossa lapsi voi kokea olonsa turvalliseksi ja luottaa aikuisten toimintaan. Kun lapsi kokee ympäristön turvalliseksi, hän uskaltaa olla oma itsensä ja kykenee toimimaan omaehtoisesti. (Karling ym. 2009, 194–196, 198.) Tutkimusten mukaan päiväkotiympäristön sosiaaliset tekijät ovat merkityksellisempiä varhaiskasvatusympäristön laatua määrittäessä kuin fyysiset tekijät. Fyysisiin tekijöihin liittyvä päiväkodin lapsiryhmän koko on kuitenkin merkityksellinen suhteessa sen sosiaalisiin ominaisuuksiin. (Karila, 1997, 56.) Hyvin suunniteltu päiväkotiympäristö kannustaa toimimaan pienryhmissä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11, 18).

3.1 Päiväkodin pienryhmätoiminta

Päiväkodissa pienryhmissä toimiminen on suhteellisen uutta. (Savolainen 2013, 16). Pienryhmätoiminnasta on perinteisesti kyse silloin, kun kasvattajat jakavat lapset pienempiin ryhmiin, joissa he toimivat. (Brotherus ym. 1990, 100). Pienryhmätoiminta kattaa joko osan lapsen päiväkotipäivästä tai pienryhmissä toimitaan koko päivän ajan. Tavallisesti yli kolmevuotiaat lapset toimivat seitsemän tai viidentoista lapsen ryhmässä. (Raittila 2013, 69, 89–90.) Päiväkodin pienryhmätoiminnan sisällä järjestetään myös pedagogista pienryhmätoimintaa, jossa toimii 4–7 lasta heidän tarpeidensa mukaisessa ryhmässä. (Pedagoginen pienryhmätoiminta varhaiskasvatuksessa i.a.). Esimerkiksi vuorovaikutusleikki on yksi pedagoginen pienryhmämuoto. Penningtonin ja Ahokkaan (2005) mukaan pienryhmässä kommunikointi on toisten kanssa helpompaa suhteiden vähäisemmän määrän vuoksi. Tällöin dominoivien yksilöiden määrä laskee, mikä mahdollistaa sen, että yhteiseen toimintaan osallistuu suurempi osa jäsenistä. Ryhmän jäsenten kokemus me-henki on pienessä ryhmässä myös isoa parempi. (Pennington & Ahokas 2005, 8-9, 79–80.) Pienryhmätoimintaa pidetään lapsen etuna. Se varmistaa, että lapsi voi tulla kuulluksi ja kohdatuksi. Toiminta helpottaa aikuisten toimintaa lapsen kasvun ja kehityksen tukemisessa. Toiminnalle varattujen tilojen ja ympäristön rauhallisuus myös paranevat. (Raittila 2013, 69, 89–90.)

Päiväkodissa on tärkeää, että jokainen lapsi tuntee kuuluvansa ryhmään ja sen suhdeverkkoon. Prosessin etenemiselle ovat erityisen merkityksellisiä yhteiset keskustelut, neuvottelut yksilön asemasta ryhmässä ja ryhmän sisäiset jännitteet. Ryhmän alkuvaiheet ovat tärkeitä, jolloin kuva ryhmän jäsenistä alkaa muotoutua ja lapset oppivat, että he voivat omista tarpeistaan käsin vaikuttaa sosiaalisiin suhteisiin. Ilmapiirin muotoutuminen ja lasten suhteisiin panostaminen vaatii aikaa, mutta sen hyödyt näkyvät myöhemmin. Kasvattajien on tärkeä tukea lasten osallisuutta yhteisön rakentamisessa, koska ryhmään kuulumista vahvistaa mahdollisuus kokea itsensä tarpeelliseksi. (Rasku-Puttonen 2006, 111–113.) Lapsi kasvaa vähitellen sosiaalisen ryhmän jäseneksi, ja kaverisuhteet ovat tärkeitä. Ryhmä voi auttaa tukemaan lapsen sosiaalista kehitystä, mutta se vaatii kasvattajan sitoutumista asialle. Lapsen kiintymys tulee rakentaa ryhmään yhtä lujaksi kuin hoitajaan, ja ryhmää tulee motivoida yhteisellä onnistumisella. (Keltikangas-Järvinen 2010, 210–211, 213, 219.) Lasten työskennel-

lessä yhdessä he oppivat luottamaan ryhmän jäseniin ja myös itseensä, mikä edistää toisia arvostavaa ja ystävällistä ilmiä (Karila ym. 2006, 9).

Ryhmä on jatkuvasti muuttuva kokonaisuus. Yhden jäsenen tilanteessa tapahtuva muutos vaikuttaa koko ryhmään. Ryhmän sisäinen dynamiikka syntyy jäsenten vaihtuvien elämäntilojen ja tilanteessa tapahtuvien seikkojen vaikuttaessa koko ajan toisiinsa. Ihmisen käyttäytymiseen vaikuttaa hänen persoonansa, mutta myös hänen suhteensa käsillä olevaan tilanteeseen. Jotta voi oppia ymmärtämään tilanteiden tapahtumia, on havainnoitava ja eriteltävä ryhmädynamiisia tekijöitä. Niitä ovat tilanteessa vaikuttavat voimat ja voimasuhteet. Tilannetaju on myös tärkeää. Ryhmäkokonaisuuden ja yksilöiden toiminnan sekä näiden välistä vuorovaikutusta on siis tarkkailtava. Lapsiryhmässä kasvattajan tehtävä on säädellä ryhmädynamiikkaa. (Jauhiainen & Eskola 1994, 29, 32–34.) Kehittynyt yhteisö on tavallisesti kuuntelemisen, jakamisen ja keskustelun kautta taistellut keskinäisen kunnioituksen ja välittämisen ilmapiiriin (Rasku-Puttonen 2006, 111–112).

3.2 Kasvattajayhteisön kasvatuskulttuuri

Päiväkodin henkilöstö muodostaa moniammatillisen kasvattajayhteisön. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 16). Yhteisö on ryhmä ihmisiä, jolla on yhteinen ja pysyvä organisaatio, arvot, ymmärrys, historia ja käytännöt. Yhteisön koko voi vaihdella kahdesta ihmisestä koko ihmiskunnan käsittävään yhteisöön ja sille on ominaista pysyvä ja välitön vuorovaikutus. (Hännikäinen & Rasku-Puttonen 2006, 11.) Kasvattajayhteisön toiminta perustuu vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön vanhempien ja kasvatuksen ammattilaisten kesken. Kasvattajayhteisössä vallitsee kasvatuskulttuuri, joka muodostuu näkymättömästä ja näkyvästä tasosta. Näkymätön taso koostuu kasvatuksen taustalla olevista perusolettamuksista ja uskomuksista kuten lapsuuden olemuksesta ja päiväkodin henkilökunnan kasvatustoimintaa ohjaavista arvoista ja tavoitteista. Näkyvä taso puolestaan ilmenee kasvatustoiminnassa kuten vuorovaikutuskäytännöissä lasten ja heidän vanhempiensa kanssa. (Nummenmaa 2006, 23.)

Päiväkodin kasvatuskulttuuri rakentuu arvoille ja toiminnan tavoitteille, jossa kasvatusyhteisö ilmaisee sen, mitä pitää kasvatuksessa arvokkaana ja tärkeänä. Arvot ja

tavoitteet luovat kehyksen toiminnalle ja kasvatustietoisuudelle. (Nummenmaa 2006, 24.) Kasvattajan on tärkeää tiedostaa oma kasvattajuus ja sen taustalla olevat arvot ja eettiset periaatteet. Päiväkodin toimintakulttuuri syntyy kasvattajien yhteisten arvojen ja toimintatapojen pohjalta, jotka yhteisö keskustelemalla rakentaa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 16–17.) Arvot voivat ohjata toimintaa tietoisesti tai tiedostamatta, ja ne ilmaisevat, millaista kasvatuksen tulisi olla. Kasvattajalta vaaditaan kasvatustietoisuutta, joka tarkoittaa kasvattajan tietoista vastuullisuutta, velvollisuutta ja oikeutta. Se tulee näkyväksi kasvatusteeoissa ja toiminnassa. (Nummenmaa 2006, 25.) Kasvattajalta edellytetään sitoutuneisuutta, herkkyyttä ja kykyä reagoida lapsen tunteisiin ja tarpeisiin sekä lapsen ystävyys- ja hoitosuhteiden jatkuvuuden vaalimisesta. Tietoinen ja tavoitteellinen kasvatustietoisuus ja opetus vaativat valintojen tekemistä sekä jatkuvaa havainnointia, dokumentointia ja arviointia. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 16–17.) Ammattilaisten muodostama kasvattajien yhteisön ajattelutavat ja niiden perusteella rakennetut kasvatuskäytännöt heijastuvat lasten ja aikuisten väliseen kasvatustietoisuuteen (Karila & Nummenmaa 2006, 34).

Suomalaiskokeilun mukaan sensitiiviset kasvatuskäytännöt lisäävät lapsen turvallisuuden tunnetta. Ne myös muuttavat kasvattajien lapsikäsitystä ja toimintatapoja myönteisemmäksi. Sensitiivisyydellä tarkoitetaan sitä, että kasvattaja havaitsee lapsen odotukset, vastaa niihin sopivalla tavalla ja oikeaan aikaan. Hän antaa lapselle emotionaalista tukea, ajattelee lapsesta positiivisesti ja vastaa lapsen uteliaisuudesta syntyviin aloitteisiin. Sensitiivisen kasvattajan hoidossa lasten luottamus aikuisiin kasvaa, jolloin myös lasten kontaktin ottaminen toisiin lapsiin ja aikuisiin lisääntyy. Sensitiivisten kasvattajien hoidossa lapset ovat tyytyväisempiä, iloisempia ja elämänmyönteisempiä. Tutkimusten mukaan sensitiivinen kasvattaja on myös hyödyksi lasten ongelmien hahmottamisessa. Lapset tarvitsevat mahdollisesti paljon enemmän ja pidempään yksilöllistä hoivaa, jossa aikuinen huomaa, kannustaa ja tukee lapsen pyrkimyksiä. Kasvattajan sensitiivisyys ennaltaehkäisee lasten aggressiivisuutta ja lisää sosiaalisia taitoja. Sensitiivinen kasvattaja on kontaktissa lapsen silloinkin, kun hänellä on kaikki hyvin. (Rusanen 2011, 98, 100, 106, 112–113.)

4 VUOROVAIKUTUSLEIKKI

Vuorovaikutusleikki on aikuisten ja lasten välistä sekä lasten keskinäistä yhteyttä rakentavaa leikkiä päivähoidossa. Vuorovaikutusleikkitoiminnan tavoitteena on antaa lapsille mahdollisuus ja vapaus kehittyä leikkien hyväksyvässä ilmapiirissä riemuiten omista tekemisistään ja omasta itsestään. Ryhmässä lapsi harjoittelee muiden huomioonottamista, itse myönteisen huomion kohteena olemista sekä sääntöjen noudattamista. Leikki tarjoaa lapsille haasteita, myönteistä vuorovaikutusta, rohkaisua ja rajoja. Se on aikuisjohtoista, mutta lapsilähtöistä, josta hyötyvät kaikki lapset. (Savola 2003, 28; Savola i.a.) Vuorovaikutusleikki pohjautuu Yhdysvalloissa 1960-luvulla kehitettyyn Theraplayhin ja sen loogiseksi jatkeeksi kehitettyyn ryhmä-Theraplayhin. Hoito koostuu turvallisen kiintymyssuhteen muodostumisesta välttämättömistä, jäsentymisestä, vuorovaikutuksesta, hoivasta ja haasteesta, joita myös vuorovaikutusleikki jäljittelee. Ryhmä-Theraplay tarjoaa mahdollisuuden vaikuttaa useampiin avuntarpeissa oleviin. (Jernberg & Booth 2003, 21, 29–30, 343.)

Theraplay-menetelmän Suomeen ensimmäisenä toi terveystieteiden psykologi Katja Rantala. Alustavien tietojen mukaan hän todennäköisesti oli tutustunut menetelmään jo 1980-luvun puolella. Hänen alaansa oli lähinnä yksilöllinen Theraplay. Rantalan ohjauksessa tehtiin vuonna 1993 erityislastentarhanopettaja-koulutuksen puitteissa lopputyö ryhmä-Theraplay-toiminnasta. Suomen päivähoidon suunnattua vuorovaikutusleikkiä on kehitellyt konsultoiva erityislastentarhanopettaja Sinikka Savola. Hän on toiminut myös menetelmän kouluttajana useita vuosia. Savola suoritti yksilö- ja ryhmä-Theraplayn perus- ja jatkokurssin Chicagossa 1990-luvun puolivälin jälkeen. Alustavat tiedot ja perehdytyksen hän oli saanut menetelmästä Suomessa jo 1993 lähtien. Konsultoitavana erityislastentarhanopettajana ja Theraplay-koulutuksen saaneena hänellä oli mahdollisuus toteuttaa, harjoitella ja kehitellä menetelmää työalueensa lukuisissa ryhmissä vuosien ajan enemmän kuin hänen eläkkeelle lähtöön mennessä kenelläkään toisella. Vuosien varrella hän kehitti menetelmää myös suomalaisen päivähoidon erilaisissa puitteissa. Savola vaihtoi aikanaan menetelmän nimen varhaiskasvatuksen raameissa vuorovaikutusleikiksi, koska Theraplay-sana aiheutti ihmetystä vanhemmissa ja terapeuteissa. (Sinikka Savola, henkilökohtainen tiedonanto 20.8.2014.)

4.1 Theraplay

Theraplay on eloisa, kiehtova ja leikkisä terapiamuoto lapsen ja vanhemman välillä. Hoitomenetelmää ohjaa Theraplay-koulutuksen saaneet työntekijät. Hoidon päätavoitteena on parempi lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus. Theraplay pureutuu neljään ongelmaan, joita ovat päivittäisten kokemusten heikko jäsentyminen, liian vähäinen henkilökohtainen vuorovaikutus, riittämätön määrä empatiaa ja hoivaa antava fyysinen kosketus sekä oikeantyyppisten haasteiden puute. Menetelmän mallina toimii terve pienen lapsen ja vanhemman välinen kiintymyssuhde. Sen tavoitteena on edistää kiinnittymiskehitystä, vahvistaa tervettä itsetuntoa sekä sitoutumista ja luottamusta sosi-aalisissa suhteissa. Hoito koostuu turvallisen kiintymyssuhteen välttämättömistä os-alueista, jotka ovat jäsentyminen, vuorovaikutus, hoiva ja haaste. Kokemusten mukaan Theraplay on osoittanut toimivuutensa monenlaisten käyttäytymishäiriöiden kuten sul-keutuneisuuden ja ylivilkkauden hoidossa. (Jernberg & Booth 2003, 17, 21–22, 29-20.)

Theraplayn ensimmäiset kurssit työntekijöille aloitettiin 1970-luvun alussa Yhdysval-loissa. Silloin myös Theraplay-instituutti perustettiin. Theraplay-terapeutiksi tuleminen vaatii koulutuksen, joka sisältää intensiivikursseja ja käytännön harjoittelua. Thera-playssa vanhemmat otetaan aluksi mukaan tarkkailijoiksi ja myöhemmin rinnakkaiste-rapeuteiksi. Hoidon aikana vanhemman ja lapsen välille pyritään luomaan toimiva ja terve vuorovaikutus. Vaikka valtaosa hoitoon tulevista lapsista on jo ohittanut vauvaiän, he tarvitsevat yhä hoivaavaa kosketusta, katsekontaktia sekä antamis- ja ottamisleikkejä. Leikkien avulla lapsi muun muassa oppii, kuka hän on, millainen hänen maailmansa on ja ketkä ovat hänen maailmansa tärkeitä ihmisiä. (Jernberg & Booth 2003, 21–23, 29–30.)

Vuorovaikutuksessa eläydytään lapsen tunnelmaan, oma tunneilmaisu säädetään lapsen mielialan tasolle ja lasta autetaan oppimaan uusi vuorovaikutustapa. Kun lapsi kokee rakastavan huoltajan kosketuksen, hänen itseytensä kehittyy ja hän alkaa uskoa omaan arvoonsa. Tätä kautta hän huomaa pystyvänsä hallitsemaan ympäristöönsä ja olemaan tekemisissä muiden ihmisten kanssa. Lapsen tarpeille herkistyminen ja niihin reagoimi-nen toisinaan leikkisästi ja toisinaan tynnyttellen ja lohduttaen pitää järjestystä lapsen ympäristössä. Lapsi kokee olonsa varmaksi ja pystyy tutustumaan ympäristöönsä tur-vallisesti. Tutkimusten mukaan perheissä, joissa pidetään voimassa selkeitä, asiallisia

sääntöjä, varttuu itseensä luottavia ja itsenäisempiä aikuisia kuin perheissä, joissa lapsilla on enemmän valinnanvaraa ja vapauksia. Theraplay-istunnossa jäsenyys ilmaistaan rajoilla ja selkeillä säännöillä. Vuorovaikutusleikit rohkaisevat lapsia yhteyden toisten ihmisten kanssa ja auttavat heitä vastaanottamaan toisen hoivaa ja nauttimaan elämästä. (Jernberg & Booth 2003, 30, 41, 57, 59, 61, 63.)

Theraplayn ideoita voidaan hyödyntää myös muissa konteksteissa (Jernberg & Booth 2003, 21). Esimerkiksi ryhmä-Theraplay-menetelmää voidaan käyttää sairaalassa, peruskoulussa, päiväkodissa tai mielenterveyskeskuksessa. Menetelmää voivat käyttää lasten kanssa työskentelevät ammattilaiset, kuten opettajat, psykologit, sosiaalityöntekijät ja puheterapeutit. Ryhmät ovat aikuisjohtoisia, strukturoituja leikkiryhmiä, joissa osallistujat yhdessä aikuisen kanssa toimivat reippaasti, iloisesti ja hauskaasti. Leikit tukevat itsetuntoa sekä lisäävät taitoja hoitaa muita ja luottaa toisiin. Ryhmä-Theraplay hyödyttää lapsia, joilla on oppimisvaikeuksia, puhe- ja kieliongelmiä, älyllistä vajetta, akateemisia pulmia tai perheen ongelmien vuoksi emotionaalisia tarpeita. Ryhmän avulla kukin jäsen hankkii erilaista osaamista, kuten keskittymistä ja oivalluksia. (Rubin & Tregay 1989.)

4.2 Vuorovaikutusleikkimenetelmän kuvaus

Suomessa päiväkodin vuorovaikutusleikkiryhmässä on tavallisesti neljästä kuuteen lasta ja kaksi ohjaajaa. Leikkimenetelmään perehtyneistä ohjaajista toinen toimii vastuullisena ohjaajana ja toinen avustaa. Vuorovaikutusleikkiryhmä kestää noin puolen tunnin ajan ja ryhmäkertoja on noin 10. (Savola 2003, 34.) Aikuinen suunnittelee, järjestää ja ohjaa jokaisen leikkituokion sekä hän hallitsee lapsiryhmän ja oman itsensä. Hoivaleikkiä käyttävän aikuisen tulee olla turvallinen ja tietää millainen toiminta on lapsille hyväksi. Vuorovaikutusleikin tavoitteena on antaa lapsille mahdollisuus ja vapaus kehittyä leikkien hyväksyvässä ilmapiirissä riemuiten omista tekemisistään ja omasta itsestään. Samalla lapsi harjoittelee muiden huomioimista ja sääntöjen noudattamista. Leikki on aikuisjohtoista, mutta lapsilähtöistä tarjoten kaikille lapsille haasteita, myönteistä vuorovaikutusta, rohkaisua ja rajoja. (Savola 2003, 28; Savola i.a.)

Vuorovaikutusleikki on rakennettu neljän peruseriaatteen varaan, mutta viimeaikoina on puhuttu myös viidennestä periaatteesta. Nämä ovat toiminnan selkeä struktuuri, lapsen haastaminen leikkimään, sitouttaminen toimintaan, lapseen kohdistuva hoiva ja huolenpito (Savola 2003, 28). Ilon kokemisen periaatetta on alettu käyttämään viime vuosina (Sinikka Savola, henkilökohtainen tiedonanto 24.1.2013). Lapsen haastaminen leikkimään tapahtuu kokoajan uusien, vaihtelevien ja hauskojen leikkien myötä (Savola 2003, 34). Sitouttaminen toimintaan puolestaan tapahtuu ohjaavan aikuisen toimesta, joka tukee lasta suorittamaan suunnitellut tehtävät (Savola 2003, 34–36). Hoivaa ja huolenpitoa ryhmässä on luonteva läheisyys lapsen kanssa, johon kuuluu muun muassa silmiin katsominen, kosketus, paijaaminen ja lempeä retuuttaminen (Savola 2003, 26–27).

Vuorovaikutusleikin selkeään struktuuriin sisältyy neljä sääntöä ja toistuva ohjelmajärjestys. Sääntöinä ovat kaverista huolehtiminen, hauskan pito, yhdessä pysyminen ja aikuinen johtaa. Lapsille säännöistä kerrotaan kolme ensimmäistä ja neljäs sääntö kuuluu aikuisille. Aikuinen huolehtii, että lapset pitävät huolta kaverista, suunniteltu toimintatuokio on hauska ja rohkaiseva sekä kaikki pysytään yhdessä lasten käyttäytymisestä riippumatta. (Savola 2003, 28–30.) Toistuva ohjelmajärjestys puolestaan koostuu aloituksesta, rasvauksesta, leikeistä, syömisestä ja lopetuksesta. Aloituksessa leikkijät tuodaan leikkitalaan joko yksitellen tai ryhmänä omille paikoilleen ja muun muassa kerataan ryhmän säännöt sekä lauletaan ryhmän laulu, jonka aikana kukin leikkijä kokee tulleensa huomatuksi ja olevansa tervetullut. Aloituksesta seuraavana on vuorossa hoiva, jolloin aikuinen hoitaa lapsen osoittamia ”pipejä” kuten käsivarsien mustelmia tai jaloissa olevia rupia, sivelemällä hellästi voidetta niihin. Voidehoivan jälkeen leikitään tavallisesti yksi tai kaksi leikkiä, joista toinen on riehakkaampi ja toinen rauhallisempi. Leikin jälkeen nautitaan aikuisen tarjoamista herkkupaloista, jotka aikuinen syöttää suoraan lapsen suuhun. Lopetukseen puolestaan kuuluu loppulaulu ja aikuisen kuljettaminen lapsi pois leikkitalasta eritavoin, kuten selkäreppussa tai lakanassa kiikuttaen. (Savola 2003, 35–36.)

4.3 Vuorovaikutusleikin merkitys

Vuorovaikutusleikillä uskotaan olevan merkitystä lapsen myönteiseen kehitykseen. On osoitettu, että hoivalla voidaan vaikuttaa muun muassa lapsen sosiaalisiin taitoihin, tunteisiin ja aggressioon (Rusanen 2011, 99). Kosketus on tärkeä tekijän tunnevasteen sekä havainto- ja käsitekyvyn kehityksessä, mutta myös sosiaalisuuden ja stressinsäätelyn kannalta. Lapsen tunto-, tasapaino- ja lihasaisteja stimuloidaan, kun lapsen kanssa hypitään ja pompitaan tai nostetaan hänet ilmaan tai häntä hierotaan voiteella. (Jernberg & Booth 2003, 64–65.) Iloa tuottavien kokemusten vahvistuttua lapsi kykenee niiden varassa käsittelemään pettymyksiä, joita hän elämässään kohtaa. Hyvä hoiva edistää sisäisten kuvien kehitystä suotuisiksi itsestä ja muista ihmisistä. Se kehittää myös itsesäätelyä. (Rusanen 2011, 101.) Hoivan kautta lapsi oppii hoivaamisen keinoja ja kykenee pitämään tulevaisuudessa huolta myös toisten hyvinvoinnista. Lapsen empatiakyky kehittyy ja samalla hän oppii, että hänellä itsellään on oikeus saada hoivaa, kun hän sitä tarvitsee. (Savola 2003, 26–27.)

Opinnäytetöiden ja tutkielman tulokset osoittavat, että vuorovaikutusleikki antaa mahdollisuuden positiivisiin hetkiin lasten kanssa. Lapset ovat iloisempia, puheliaampia, mutta myös rauhallisempia ryhmätuokioiden jälkeen. Vuorovaikutusleikkikerho rohkaisee lapsia, sekä se mahdollistaa lapsen yksilöllisen huomioimisen (Kela & Kyyrö 2009, 2). Lasten sosiaalisten taitojen arviointimittarin tulosten perusteella voitiin todeta, että lapsilla tapahtui myönteistä kehitystä jonkin verran sosiaalisessa yhteistyössä, sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja sosiaalisessa riippumattomuudessa (Luttinen 2006, 1). Leikkiryhmää ohjanneiden aikuisten ja ryhmässä olleiden lasten välinen suhde on myös tiivistynyt ja muuttunut läheisemmäksi arjessa, sekä lasten luottamus aikuisiin on parantunut (Luttinen 2006, 1; Lappeteläinen 2009, 2).

5 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

Vuorovaikutusleikkimenetelmää käsittävästä aiheesta on saatavilla opinnäytteitä ja pro gradu -tutkielmia. Opinnäytteinä on tehty vihkonen vuorovaikutusleikkimenetelmän leikeistä, sekä vuorovaikutusleikkiopas työntekijöille ja vanhemmille. Outi Vehmaskankaan (2011) opinnäytetyönä tehty vihko vuorovaikutuksellisista leikeistä on tarkoitettu päiväkodin käyttöön. (Vehmaskangas 2011, 2) Eveliina Finnilän ja Varpu Kaiston (2010) Tuiki tuiki tähtönen -vuorovaikutusleikkiopas on tarkoitettu työvälineeksi lastenkodin ja perhekuntoutusyksikön lasten vanhemmille ja työntekijöille. (Finnilä & Kaisto 2010, 2) Molemmat opinnäytetyöt antoivat suuntaa tämän opinnäytetyön vuorovaikutusleikkioppaan työstämiseen. Oppaassa hyödynnettiin Vuorovaikutuksellista leikkiä-vihkon rakennetta ja sisällöstä valittiin vihkossa esiintyviä leikkejä, jotka vahvistavat lasten itsetuntoa ja edistävät sosiaalisia taitoja.

Vuorovaikutusleikkioppaan leikkivalintoihin vaikutti myös Laura Kelan ja Reetta Kyyrön (2009) työstämä opinnäytetyö. Örkkimörkkikäsikerho-vuorovaikutusleikki lapsen itsetunnon kohottamisen ja rohkaisemisen apuna antoi tietoa itsetuntoa vahvistavista leikeistä. Opinnäytetyö tehtiin Diakonia-ammattikorkeakoululle vuonna 2009. Työn tavoitteena oli suunnitella, toteuttaa ja arvioida kahdeksan kerran kestoinen leikkikerho, jossa sovelletaan vuorovaikutusleikkiä ryhmä-Theraplay-menetelmän avulla. Kerhoon valittiin lapset, jotka olivat osoittautuneet ujoiksi ja, jotka voisivat hyötyä leikkikerhon tarjoamasta rohkaisusta. Leikkikerhotuokiot suunniteltiin helposti päiväkodin arkeen soviksi. Jokaisella tuokiolla oli leikkejä, jotka haastoivat ja rohkaisivat lapsia. Produktion arvioinnin tukena käytettiin osallistuvaa havainnointia. (Kela & Kyyrö 2009, 2)

Hilkka Luttisen (2006) pro gradu-tutkielma antoi näkökulmia lasten sosiaalisten taitojen tukemiseen vuorovaikutusleikkimenetelmän avulla. Pro gradu-tutkielma, Miten vuorovaikutusleikki tukee lapsen sosiaalisia taitoja vuoropäiväkodissa? valmistui Jyväskylän yliopiston Erityispedagogiikan laitokselle vuonna 2006. Tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella vuorovaikutusleikkimenetelmän soveltuvuutta lapsen sosiaalisten taitojen tukemisessa ja vahvistamisessa, sekä ennaltaehkäistä sosiaalisissa taidoissa mahdollisesti esiintyviä pulmia erityisesti vuoropäiväkotiympäristössä. Aihetta lähestyttiin lä-

hinnä kvantitatiivisella tutkimusotteella ja täydennettiin kvalitatiivisilla menetelmillä. (Luttinen 2006, 1)

Päivi Koivisto (2007) on tehnyt väitöskirjan lasten itsetunnon vahvistamisesta Jyväskylän yliopistossa. Yksilöllisiä huomioita arkisissa tilanteissa päiväkodin toimintakulttuurin kehittäminen lapsen itsetuntoa vahvistavaksi väitöskirjan tutkimus toteutettiin yhteistyössä osallistujien kanssa. Se tehtiin luonnollisessa ympäristössä käyttäen laadullisia tutkimusmenetelmiä, kuten päiväkirjaa, reflektioivia kyselyjä ja haastatteluja. Tarkastelun kohteena olivat päiväkodin arjessa toteutuvat kasvatuskäytännöt ja toimintatavat, joita pyrittiin kehittämään lasten itsetuntoa vahvistaviksi. Tutkimuksen tuloksena oli, että yksilöt ja yhteisöt kehittyvät vuorovaikutteisesti. Muutokset voivat tapahtua, kun on yhteiset tavoitteet, yhteinen ymmärrys sekä avoin ja luottamuksellinen ilmapiiri. Tutkimusprosessin aikana henkilökunnalle muodostui yhteinen ymmärrys niistä arvoista, joille itsetuntoa vahvistava toimintakulttuuri haluttiin perustaa. Arvot olivat olemassaolon oikeus, vuorovaikutuksen arvostaminen, kiireettömyys ja lasten yksilölliset tarpeet. Päiväkodissa tehtiin uusia pedagogisia ratkaisuja, kuten pienryhmissä toimiminen, kiireettömyys päivän toiminnoissa ja mahdollisuuksien järjestäminen leikille. Lasten kohtaamiseen käytettiin enemmän aikaa ja vuorovaikutuksen laatuun panostettiin, jolloin se muuttui myönteisemmäksi. (Koivisto 2007, 151, 157-158.)

Yhteisöllisyyden kehityksestä Jyväskylän yliopistossa on tehnyt väitöskirjan Merja Koivula (2010). Lasten yhteisöllisyys ja yhteisöllinen oppiminen päiväkodissa on laadullinen tutkimus, jossa aineistoa kerättiin lapsia havainnoimalla ja haastattelemalla. Tutkimuksen oli tarkoitus selvittää, miten yhteisöllisyys ilmenee lasten toiminnassa, sosiaalisissa suhteissa ja vuorovaikutuksessa sekä, miten lapset itse rakentavat yhteisöllisyytensä. Yhteisöllisyyden kehitystä edistivät ystävyysuhteet, yhteinen toiminta, korkealaatuinen vuorovaikutus ja yhteenkuuluvuudentunne. Yhteisöllisyys kehittyi ja vähitellen laajeni koko ryhmän yhteisöllisyydeksi ystävyysuhteiden muodostamisen avulla. Ystävyystymisen prosessissa tärkeä rooli oli sosiaalisilla taidoilla. (Koivula 2010, 48, 49, 61, 63, 111, 144.)

6 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

Opinnäytetyö käynnistyi esille tulleesta työelämälähtöisestä tarpeesta. Kiinnostuin vuorovaikutusleikistä keväällä 2012 aloitettuani työn päiväkodissa, jossa menetelmää käytettiin. Vuorovaikutusleikistä kokonaiskuvan saaminen osoittautui kuitenkin melko haasteelliseksi tiedon hajanaisuuden vuoksi. Opasta vuorovaikutusleikistä ei ollut saatavilla alueen päiväkodeissa eikä Theraplay-yhdistyksessä. Tämän tiedon perusteella ehdotin työyhteisössäni vuorovaikutusleikkioppaan työstämistä opinnäytteenä, kun minut valittiin opiskelemaan lastentarhanopettajan kelpoisuutta. Työyhteisöni ja esimieheni kiinnostuivat asiasta sekä Theraplay-yhdistys oli myönteinen oppaan työstämiseen. Vuorovaikutusleikkiopas on opinnäytetyön päätuotos. Sen periaatteena on tarjota tietoa leikkimenetelmästä ja toimia yhtenä mallina vuorovaikutusleikkiä ohjaaville ja siihen perehtyville toimeksiantajapäiväkodin työntekijöille.

Toimeksiantajapäiväkoti aloitti toimintansa vastavalmistuneessa toimitalossa syksyllä 2013. Alueen neljän päiväkodin työntekijät ja lapset siirtyivät samaan taloon, uuteen päiväkotiin. Lapsiryhmät jakoutuivat toiminnallisiin 8-14 lapsen pienryhmiin. Työntekijöillä oli kokemusta vuorovaikutusleikin ohjaamisesta. (Toimeksiantajapäiväkodin esimies, henkilökohtainen tiedonanto 6.11.2012.) Heidän kokemuksesta tarvittiin oppaan suunnittelussa. Esimiehen ja työntekijöiden avulla pohdin, millainen on selkeä vuorovaikutusleikkiopas, mitkä seikat tekevät oppaasta hyvän, miten opas kootaan, kenelle se on tarkoitettu, mistä löydän tiedon oppaan kokoamiseen, kuinka laaja sen on hyvä olla ja mikä on sen tavoite ja tarkoitus (Toimeksiantajapäiväkodin esimies ja työntekijät, henkilökohtainen tiedonanto 15.1.2013 ja 4.2.2014).

6.1. Tavoitteet ja tarkoitus

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa vuorovaikutusleikkiopas toimeksiantajapäiväkodin työntekijöiden käyttöön. Sen tavoitteena oli tarjota työntekijöille yksi malli vuorovaikutusleikin toteuttamisesta. Vuorovaikutusleikkiopas on opinnäytteenä kehittämispainotteinen produktio, josta käytetään myös nimitystä toiminnallinen opinnäytetyö. Toiminnallisen opinnäytetyön yleiset tavoitteet ovat muun muassa käytännön toiminnan

ohjeistaminen, opastaminen tai mallintaminen ja toteuttaminen. Produktion tarkoituksena on luoda jokin tuotos tai palvelu tietyille käyttäjäryhmälle. Tuotos voi olla esimerkiksi ohjelma tai opas. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 33–34.)

Vuorovaikutusleikkioppaan tavoitteena oli perehdyttää lukija vuorovaikutusleikkiin, antaa tietoa leikkimenetelmästä ja tarjota yksi malli ryhmätoiminnasta. Opas pyrkii palvelemaan vuorovaikutusleikkiin perehtyviä ja jo leikin osaavia työntekijöitä. Vuorovaikutusleikkioppaan tarkoituksena oli tuoda näkyväksi yksi malli jo olemassa olevasta toiminnasta kirjallisessa muodossa ja samalla tuottaa konkreettinen työväline päiväkodin työntekijöiden käyttöön. Oppaan tarkoituksena oli myös päivittää leikkiin liittyvät muutokset nykyhetkeen, sekä yhtenäistää neljän päiväkodin käytäntöjä vuorovaikutusleikin osalta yleisellä tasolla. Opas pyrkii toimimaan yhtenä välineenä vuorovaikutusleikkiä suunniteltaessa ja toteuttaessa. Vuorovaikutusleikin sisältöön kuuluvat leikit ovat muunneltavissa lapsiryhmän mukaan.

6.2 Yhteistyö ja suunnittelu

Vuorovaikutusleikkioppaan suunnitteluun tarvittiin yhteistyötä. Olin yhteydessä vuorovaikutusleikkimenetelmän tunteviin henkilöihin, tutustuin käsillä olevaan materiaaliin ja perehdyin käytännössä toimintaan. Oppaan työstämisessä tärkein yhteistyökumppani oli toimeksiantajapäiväkoti. Erityisesti yhteistyötä tein erityislastentarhanopettajien ja muiden vuorovaikutusleikkiin perehtyneiden työntekijöiden sekä johtajan kanssa. Yhteistyö Theraplay-yhdistyksen kanssa oli myös ensiarvoisen tärkeää, jossa kontaktina oli konsultoiva erityislastentarhanopettaja ja ryhmä-Theraplay-ohjaaja ja -kouluttaja Sinikka Savola. Yhteistyön tarkoituksena oli saada tietoa vuorovaikutusleikistä, päivittää tieto menetelmästä nykyhetkeen sekä rakentaa oppaasta yhdenmukainen, selkeä ja helpokäyttöinen kokonaisuus.

Yhteistyötä tarvittiin lähinnä oppaan sisällön, rakenteen ja ulkoasun työstämisessä. Yhteistyö tapahtui pääosin sähköpostin välityksellä. Sinikka Savolan kanssa olimme sähköpostiyhteydessä kahdeksan kertaa vuosien 2012–2014 aikana. Toimeksiantajapäiväkodin kahden erityislastentarhanopettajan kanssa olimme yhteydessä erikseen ainakin yhteensä 15 kertaa vuosien 2012–2014 aikana. Toinen heistä opiskelee parhaillaan

ryhmä-Theraplay-ohjaajaksi. Päiväkodin esimiestä ja työntekijöitä tavattiin kaksi kertaa vuosien 2013 ja 2014 aikana.

Yksi vuorovaikutusleikin ohjaaja perehdytti minut menetelmään toimiessani avustajan roolissa syksyn 2012 aikana. Muutamat vuorovaikutusleikkiin perehtyneistä työntekijöistä vastasivat kyselyyn joulukuussa 2012. Yhteisessä tapaamisessa tammikuussa 2013 koolle kutsutut toimeksiantajapäiväkodin vuorovaikutusleikkiä tuntevat työntekijät ja johtaja antoivat minulle ansiokkaita vinkkejä oppaan työstämiseen sekä ohjasivat työtäni tavoitteita kohti. Päiväkodin vuorovaikutusleikkiä ohjanneet työntekijät antoivat myös palautetta syksyn 2013 kolmesta leikkikerhosta, joita pidettiin rinnakkain. Tapasin myös kerhoissa mukana olleita lapsia, jotka kertoivat minulle kerhosta ja piirsivät niistä kuvia vuorovaikutusleikkiopasta varten (syys-marraskuun 2013 aikana). Päiväkodin johtajan ja kahden erityislastentarhanopettajan kanssa tapasimme vielä helmikuun alussa 2014, jolloin sain jälleen hyviä ideoita oppaan työstämiseen. Yhteistyössä keskeisenä henkilönä korostui päiväkodin johtaja, joka lopulta päätti oppaan käyttöönotosta.

Suunnitteluvaiheessa tärkeää oli teoriatietoon tutustuminen, käytäntöön perehtyminen ja asiasta tietäviltä kysyminen. Avustajana toimiessa minulle avautui konkreettisesti vuorovaikutusleikkimenetelmän luonne, sekä opin ymmärtämään sen merkityksen lasten ja aikuisten välisessä vuorovaikutuksessa. Peilattessani kokemuksiani taustatietoon, minulle alkoi hahmottua kuva vuorovaikutusleikkioppaan sisällöstä ja rakenteesta. Tärkeää oli huomioida toimeksiantajan näkökulma, sekä selvittää vuorovaikutusleikkiin perehtyneiden toimijoiden kokemuksia ja näkemyksiä leikkiin liittyen. Kiinnostavaa oli tietää, mitä vuorovaikutusleikki on, mistä se on lähtöisin ja miksi, miten leikkiryhmät rakentuvat, sekä mitä ohjaajien on huomioitava leikkiryhmää suunniteltaessa ja siinä toimiessa.

7 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Opinnäytetyönä vuorovaikutusleikkiopas tuotettiin sisällöllisesti ja rakenteellisesti kohderyhmälle sopivaksi. Opas rakennettiin yhteistyössä kohderyhmän kanssa ja toteutuksessa huomioitiin heidän toiveitaan. Sen työstämisessä käytettiin tietolähteinä teorian tietoa ja kokemustietoa. Kokemuksia kysyttiin sähköisesti kyselylomakkeen (liite 1: Kysely vuorovaikutusleikkioppaan työstämistä varten) avulla toimeksiantajapäiväkodin työntekijöiltä ja Theraplay-yhdistyksen vuorovaikutusleikkiosaajilta. Kyselyllä kartoitettiin, millaiset leikit tukevat lapsen hyvää itsetuntoa ja sosiaalisia taitoja, sekä mitä asioita on tärkeä huomioida vuorovaikutusleikkiä suunniteltaessa. Sillä myös selvitettiin, missä järjestyksessä leikkejä kannattaa leikkiä ja mitkä niistä painottuvat ryhmäprosessin alku-, keski- ja loppuvaiheeseen. Kyselyn vastauksia saatiin yhteensä viisi. Vastaukset koottiin kysymysten mukaiseen järjestykseen, ja vastauksista etsittiin yhtäläisyyksiä sekä eroavaisuuksia. Vastauksissa painoarvoa oli yhtäläisyyksissä, sillä tarkoituksena oli saavuttaa mahdollisimman yhtäläinen vastaajien näkemys. Kyselyn vastauksia käytettiin pohjana vuorovaikutusleikkioppaassa kertovan leikkikerhotoiminnan sisällön rakentamisessa.

Leikkikerhokokemuksia kysyttiin lapsilta, joilla oli vanhemman lupa (liite 2: Lupa-anomus vanhemmille) kertoa ja piirtää kerhosta. Lapset kertoivat ja piirsivät ryhmänä yhdeksän kertaa heti leikkikerhokertojen jälkeen. Ryhmässä oli tavallisesti 3–5 lasta. Leikkikerhosta kertoi ja piirsi yhteensä 16 lasta. Lasten kertomusten kuulemisen tarkoituksena oli kerätä lasten kokemuksia leikkikerhosta. Kiinnostavaa oli saada tietää heidän mielipiteitään muun muassa kerhon leikeistä, lauluista, tarjottavista herkuista ja sisääntulo- ja poisvientitavoista opasta varten. Leikkikerhotapahtumista kertominen vaikutti auttaneen lapsia piirustusaiheiden valinnassa heidän piirtäessään leikkikerhosta. Lapset piirsivät yhteensä 27 piirusta, joista vuorovaikutusleikkioppaaseen valittiin 14. Valitut piirustukset sopivat oppaassa ilmaistun tekstin kanssa yhteen. Piirustukset olivat 11 lapsen tekemiä, ja niiden julkaisemiseen vuorovaikutusleikkioppaassa saatiin lupa lasten vanhemmilta (liite 3: Lupa lasten piirustusten/muiden töiden käytöstä). Vanhemmilla oli mahdollisuus tutustua lasten piirustuksiin päiväkodilla ennen luvan myöntämistä. Piirustukset olivat kansiossa, (liite 4: Piirustuskansion alkulehti) josta työntekijöiden oli mahdollista näyttää vanhemmalle oman lapsensa piirustuksen tai piirustukset.

7.1 Työntekijöiden näkökulmia

Kyselyn avulla tietoa kerättiin niiltä toimeksiantajapäiväkotiin yhdistyneiltä alueen päiväkodeilta, joissa vuorovaikutusleikistä on kokemusta. Theraplay-yhdistyksen näkemystä tarvittiin mahdollisen uuden tiedon saamiseksi päivitystä varten. Kyselylomakkeita lähetettiin yhteensä kahdeksan, kolmeen päiväkotiin ja Theraplay-yhdistykseen. Neljästä päiväkodista yksi jäi kyselyn ulkopuolelle, koska siellä ei työskennellyt yhtään vuorovaikutusleikkiin perehtynyttä työntekijää. Kyselyjä lähetettiin kullekin päiväkodille yhtä monta, joka antoi päiväkodeille tasapuolisen mahdollisuuden osallistua oppaan sisällön rakentamiseen. Kyselyt lähetettiin sähköpostilla henkilöille, joilla oli paljon kokemusta vuorovaikutusleikin ohjaamisesta. Vastaajilla oli kaksiviikkoa aikaa vastata kyselyyn ja vastauksia saatiin viisi.

Useilla kyselyn vastaajilla oli yli 20 vuoden kokemus päivähoidosta ja lyhin kokemus oli noin 10 vuotta. Suurin osa heistä oli ohjannut vuorovaikutusleikkimenetelmää yli 10 ryhmäprosessia, joissa oli ollut keskimäärin 4–12 ryhmäkertaa, mutta yleensä 10 kertaa. Osa vastaajista ei ollut koskaan toiminut avustavan ohjaajan roolissa, mutta useimilla oli siitä kokemusta. Vastuksissa myös ilmeni, että joku oli kokeillut vuorovaikutusleikkiä senioriryhmille sekä vanhempi-lapsiryhmille, jotka olivat myös toimineet. Vastaajat ovat saaneet tietoa vuorovaikutusleikissä tapahtuneista muutoksista eri tahoilta. Jotkut vastaajista kuuluvat Theraplay-yhdistykseen, saavat tietoa sitä kautta tai kehittävät toimintaa itse. He myös jakavat tietoa työyhteisössään. Vastaajat ovat saaneet tietoa vuorovaikutusleikistä koulutuksista joko itse tai työkaaverin kautta. Konsultaatiota on myös saatu toisilta ohjaajilta, erityislastentarhanopettajilta sekä työyhteisön yhteisistä työiloista.

Vastuksissa tuodaan esiin vuorovaikutusleikkimenetelmään kuuluvia toimintoja. Viereisessä laatikossa on kuvattu toiminnan runko, jonka sisältöön kuuluvat toiminnot ovat hyvin vaihteleva. Toiminnan runkoon kuuluvat hauska sisääntulotapa, toiminnan aloitus, hoiva, leikit, herkkuhetki, toiminnan lopetus ja hauska poisvientitapa.

Toiminnan runko

sisääntulo
aloitus
 (paikallaolijat, säännöt, alkulaulu)
hoiva
leikit
herkkuhetki
lopetus
 (loppulaulu)
poisvienti

7.1.1 Vuorovaikutusleikin osa-alueet

Kyselylomakkeella vastaajilta kysyttiin, mitkä vuorovaikutusleikin osa-alueet: hoiva, haaste, jäsentymisen ja yhteyden rakentaminen, tukevat erityisesti lapsen hyvää itsetuntoa ja sosiaalisia taitoja. Vastaajia pyydettiin rastittamaan valitsemansa osa-alue tai alueet sille varatulle viivalle. Heitä pyydettiin myös nimeämään leikit ja kuvailemaan niitä, mikäli leikit eivät esiintyneet Malla Laakson Vuorovaikutusleikkiryhmän leikkejä dimensioittain-koosteessa (Laakso i.a.). Kooste oli kyselylomakkeen liitteenä.

Vastaajilla oli paljon kokemuksia, ja he kuvasivat hyvin paljon samoja leikkejä. Kaikkien vastaajien mukaan lapsen hyvää itsetuntoa erityisesti tukevat hoivaa antavat leikit. Neljä vastaajista oli myös haastamisleikkien ja kolme yhteyttä rakentavien leikkien kannalla. Yksi vastaajista oli jäsentämiseen liittyvien leikkien kannalla. Joidenkin vastaajien mielestä lapsen hyvää itsetuntoa erityisesti tukevat kaikki ne leikit, jotka sisältävät lapselle hänen tasolleen riittävästi haastetta ja, jossa hän voi kokea onnistumisen kokemuksia sekä kokemuksen olla hyvä omana itsenään.

*Kaikki ne, joissa lapsi voi vastata haasteeseen ja onnistua – vaikka pelkästään aikuisen ("väkisinkin") avustamana. V1
...Kaikki sellainen tekeminen, jossa lapsi kokee olevansa hyvä omana itsenään, johon toinen koskettaa ja osoittaa hellyyttä. V4*

Konkreettisia leikkejä ehdotettiin useita. Mukaan oli huomioitu henkilökohtaiset alkulaulut ja hoivaa sekä sisääntulo- ja poisvientitapoja, joissa lasta huomioidaan, kuten kultatuolissa kuljettaminen. Vastauksissa esiintyi hoivaleikkejä, kuten koskettamiseen, hoivaamiseen ja ihailuun liittyviä leikkejä.

*viltissä keinuttaminen, kehon ääriviivojen mittaaminen esimerkiksi hyp-pynarulla, suun mittaaminen lakunarulla V2
sively, hierominen, sormien ja varpaiden laskeminen... lapsi saa hyvää kosketusta ja ihailua, kauniit asiat... ominaisuuksien tutkiminen... talkki-jäljet V3*

Haasteeseen liittyviä leikkejä mainittiin paljon sanomalehtiteeman ympärille. Sanomalehtinyrkkeily, hyppääminen tai juoksevat aukeaman läpi ja sanomalehdillä tehdyt karateleikit mainittiin. Muista haasteleikeistä mainittiin muun muassa trampoliinilla hyp-

pääminen ja trampoliinin alla rummutuksen aikana oleminen sekä saippuakuplaleikit ja lapsi peitetään paperisilpun tai hernepussien alle, josta lapsi hyppää esiin.

Kaikkien vastaajien (viisi) mukaan lapsen sosiaalisia taitoja erityisesti tukevat yhteyttä rakentavat leikit. Kolme vastaajista oli myös jäsentymiseen ja haastamiseen liittyvien leikkien kannalla. Kaksi vastaajista oli sitä mieltä, että myös hoivaa antavat leikit tukevat erityisesti lapsen sosiaalisia taitoja. Sosiaalisia taitoja tukeviin leikkeihin uskottiin kuuluvan yleisesti pari- ja yhteisleikit ja yhteyttä rakentavia leikkejä mainittiin useita.

jäätäneet hernepussit, tuolileikki, saarileikki... V2
käsitorni, seuraa johtajaa, serpentiinikiipeli... ilmapallon kuljetus... liina-
ilmapallopeli V3
Esim. jalkatervehdys – yhdessä leikkiminen (sääntö; kaikki osallistuvat),
vuorovaikutus ja fyysinen kontakti toiseen. V4
serpentiinillä lapset yhteen kasaan solmitaan, käsitorni V5

Hoivaamiseen ja haasteeseen liittyviä leikkejä myös mainittiin. Tässä kohtaan huomautettiin, että mikään leikki ei itsessään tue lapsen kehitystä, jos siihen ei liitetä oikeanlaista ohjausta ja vuorovaikutusta. Aikuisen katkeamaton tuki lapselle, ihailu, onnistumisten huomaaminen, sopiva haastaminen ja pienenkin onnistumisen huomioiminen, ovat tärkeitä.

Vastaajilta kysyttiin, mitkä heidän ehdottamat leikit painottuvat ryhmäprosessin alku-, keski- ja loppuvaiheessa. Useimmat vastaajat mainitsivat alkuvaiheen leikeiksi hoivaan ja haasteen liittyvät leikit, itsetuntoa vahvistavat leikit ja voidehoivan eli rasvauksen. Yhteyden rakentaminen ja jäsentäminen myös mainittiin. Prosessin keskivaiheen leikit painoutuivat aika tasaisesti haasteen ja yhteyden rakentamisen ympärille. Viidestä vastaajasta kolme oli valinnut haasteen ja kaksi yhteyden rakentamisen. Hoivaa ehdotti yksi, ja yhden mielestä leikkien valinta riippuu aina ryhmästä ja sen jäsenten antamista haasteista. Leikeiksi ehdotettiin muun muassa tuoli- ja saarileikkiä, sanomalehtileikkejä ja jalkatervehdystä. Ryhmäprosessin loppuvaiheeseen oli eniten valittu yhteyden rakentamiseen liittyviä leikkejä ja yksi oli valinnut hoivan. Leikeiksi ehdotettiin hernepussi- teemaan liittyviä leikkejä, käsitornia ja serpentiinisolmua. Yksi vastaajista oli sitä mieltä, että kaikki leikit sopivat prosessin loppuvaiheeseen, mutta ryhmän tarpeet määrittävät mikä (osa-alue) kulloinkin painottuu.

7.1.2 Vuorovaikutusleikissä tapahtuneet muutokset

Kyselylomakkeen kolmannessa kohdassa kysyttiin vuorovaikutusleikissä tapahtuneista muutoksista. Kysymyksen taustalla oli ajatus, että kokemusten kautta vuorovaikutusleikki muuttuu, kun havaitaan parempia toimintamalleja esimerkiksi ohjaajan ja avustajan toiminnassa, lasten ohjaamisessa ja huomioimisessa tai ongelmatilanteissa toimimisessa. Kyselyn avulla kysyttiin, onko vuorovaikutusleikissä tapahtunut muutoksia viimeisen kahden vuoden, vuoden tai puolen vuoden aikana? Jos, niin mitä? Kahden vuoden aikana oli tapahtunut eniten muutoksia, mutta vastaajat eivät olleet varmoja millä aika välillä muutokset todellisuudessa olivat tapahtuneet. Joka tapauksessa vuorovaikutusleikki on muuttunut tiukasta terapeuttisesta toimintatavasta lähemmäksi arjen tilanteita.

Muutoksia on tullut sen myötä, että tiukasta terapeuttisesta toimintatavasta on tultu lähemmäs ns. arjen tilanteita. Oma toimintatapani on toiminnut tähän asti ilman muutostarpeita V4

Ei ole niin tiukkaa, voi mennä lapsen mukaan, mutta ei anneta lapsen luis-taa pois ryhmän toiminnasta. V3

Muutoksia on tapahtunut vuorovaikutusleikkituokioiden eri vaiheisiin liittyen. Aikuisen toiminta tuokioilla, sisääntulo- ja poisvientitavoissa, poissaolijoiden huomioinnissa, hoivaamisessa, leikeissä ja herkkuhetkessä on muutoksia tullut. Esimerkiksi palkkioiden käyttö joissakin leikeissä, kuten herkkusienimetsä-leikissä ja muun ryhmän aktivointi eri tilanteissa, kuten henkilökohtaisen alkulaulun aikana kaikki taputtavat reisiä, kun yhdelle lauletaan, on suhteellisen uutta. Kalenteritaulun käyttö, jossa on esimerkiksi 10 (riippuu tuokioiden määrästä) numeroitua lokeroa, on myös mahdollista. Aikuisen toiminnassa tuokiolla on uusia piirteitä ne, että aikuinen ottaa syyn itselleen, jos lapsi epäonnistuu yrityksessään, aikuinen välttää konditionaalina käyttöä ryhmässä ja lapsen ei toivottavaan käyttäytymiseen puuttuminen uudella tavalla.

...jos lapsilla on paljon ei toivottavaa käyttäytymistä, aikuinen voi ”pistää paremmaksi” eli keksii vielä hassumpaa tms., mutta aikuisjohtoisesti (myös lopetus), lapsi riisutaan silloin aseista. V2

Sisääntulo- ja poisvientitapoihin liittyvät muutokset ovat ne, että vaihtoehtoja tavoista lapselle ei anneta, vaan aikuinen kertoo tavan. Aikuinen myös saattaa lapsen omalle

istumapaikalle, jolloin lasta ei päästetä jonosta ovelta etsimään omaa paikkaa. Tällöin pääohjaaja odottaa huoneessa ja ottaa vastaan toisen ohjaajan saatteleman lapsen ja ohjaa lasta ”viimeisen metrin”. Poissaolijoiden huomiointiin ja alkulauluun liittyviä muutoksia on tapahtunut puolestaan seuraavasti:

poissaolijat: ei istumapaikkoja esillä, istumapiiri pysyy napakkana, mutta mainitaan poissaolijat esimerkiksi nimilappuja kerätessä... alkulaulu yms.: leikkinimiä ei enää käytetä, lasten mukavia ominaisuuksia ei erityisesti käytetä, hellittelyissä voi käyttää ihan spontaanistikin ihailevaa puhetta V2

Hoivaan liittyvään voidehoivaan on tullut paljon muutoksia. Voidehoiva tapahtuu heti alkulaulun jälkeen ja hoivaa voi olla muikin hoivaelementti kuten vauvatakin laittaminen, sormien laskeminen, hiusten kampaaminen sekä jalka- ja käsihoito.

Hoivarasvan käyttöä aina ennen leikkiä painotetaan. V3

Jos lapsi kieltäytyy voidehoivasta, voi häntä silittää tai laskea lapsen sormia. Lapsia voi myös osallistaa toisen lapsen hoivaamiseen tai ainakin toisen pipien katsomiseen ja ihmettelyyn tai silittelyyn. Lapsi ei koskaan hoivaa aikuista. Jos ryhmässä on paljon voidehoivaa kaipaava lapsi, niin voidaan sopia, että aikuisista toinen rasvaa lapsen ja toinen aikuinen muita lapsia. Voidehoivaa on hyvä rajata silloin, jos lapsi haluaa sitä paljon, kuten sanomalla tänään rasvataan vain kädet. Jos niin sanotusti omat lapset on hoivattu ja on aikaa odotella muita, voi lapsi vetää aikuisen rasvaisista käsistä. Kaikki aikuiset hoivaavat jossain vaiheessa kaikkia lapsia ja aikuinen siirtyy aina lapsen luokse.

Ohjaavan aikuisen olisi hyvä huomioida kaikki lapset. V2

Leikkeihin on tullut myös muutoksia viime vuosien aikana. Leikin alkamisessa käytetään struktuuria, esimerkiksi aikuinen laskee 1, 2, 3 ja sitten tehdään, tai höyhenen ollessa ilmassa saa sihistä. Mielikuvat ovat myös sallittuja, mutta pääsääntöisesti lapset eivät ole rooleissa, esimerkiksi oravina. Yhden tuokion leikit voivat olla teemoitettuja, kuten kaikki leikit ovat sanomalehti-leikkejä tai hernepussi-leikkejä. Leikkeihin on tullut myös hoivaelementtejä, kuten lasta heijataan viltissä tai leikkiin kuuluu herkuttelua.

Hoivaelementtien sitominen osaksi kaikkia leikkejä. V3

Herkkuhetkeen on tullut myös uusia asioita. Aikuinen ei tavallisesti syö leikkituokioilla, mutta voi syödä. Hetken tarkoitus ei ole yhteinen ruokahetki aikuisen kanssa. Lapselta kiitosta ei vaadita, mutta aikuinen voi halutessa vihjata etukäteen kauniista sanoista, voi kehua kiittävää lasta ja lapsille voi sanoa esimerkiksi näen teidän silmistä, miten kiva oli saada herkkuja. Ylimääräisiä herkkuja ei tarvitse varata lautaselle. Lapsen syöttäminen on myös uusi asia vuorovaikutusleikissä.

Syöttäminen on tullut enemmän esiin. V3

Syöttäminen uusi asia, aikaisemmin lapset laittoivat herkut itse suuhun V5

Aikuinen päättää, milloin herkuttelu loppuu ja ylimääräiset keksit aikuinen voi esimerkiksi syöttää lapsille paloina. Mikäli lapsella on pulmia syömiseen liittyen, olisi hyvä löytää jotain, mitä lapsi voi syödä tai haistaa tai nuolaista. Jos lapsi ei kykene syömään, aikuinen silittää poskesta ja hellii lasta muuten.

voi houkutella vähän, ei painostusta V2

Myös periaatteissa on tapahtunut muutoksia. Viidenneksi dimensioksi on määritelty ilon kokeminen.

viimeisten vuosien aikana: Viidenneksi dimensioksi, periaatteeksi on määritelty ”ilon kokeminen” V1

7.1.3 Vuorovaikutusleikin traditiot

Kyselylomakkeen neljännessä kohdassa kysyttiin vuorovaikutusleikkiin liittyvistä traditioista eli perinteistä, joita leikkituokioilla käytetään. Perinteet ovat muovautuneet kokemusten pohjalta, ja ne on havaittu hyväksi käytännöiksi vuorovaikutusleikissä. Oletuksena oli, että kaikilla ohjaajilla ei ole samoja käytäntöjä, ja siksi kyselyllä haluttiin selvittää, mitä käytäntöjä kenelläkin vastaajalla oli. Vastaajilta kysyttiin, montako ohjaajaa vuorovaikutusleikkiryhmässä tavallisesti on, ja mitä alku- ja loppulauluja on käytetty. Vastaajilta haluttiin myös tietää, mitä juotavaa ja syötävää lapsille on tarjottu, syöttääkö aikuinen lasta ja syökö aikuinen itse leikkituokioilla. Lisäksi vastaajilta kysyttiin, onko lapsista täytetty havainnointikaavaketta, ja mitkä traditiot ovat vastaajille tärkeitä, joista he eivät luopuisi.

Vastaajien mukaan ohjaajia on vuorovaikutusleikkiryhmässä tavallisesti kaksi. Useimmat olivat sitä mieltä, että ohjaajia voi olla useampikin tarpeen mukaan. Kolmas ohjaaja voi olla esimerkiksi ryhmään osallistuvan lapsen henkilökohtainen avustaja tai hän voi olla mukana kouluttautumisessa toimintaan.

2, mutta tarpeen mukaan 2-4 V2

Kaksi, joskus kolme. Jos esim. vammaisia lapsia, voi jokaisella olla avustaja. V3

2 tai 3 riippuen siitä onko mukana koulutettava henkilö... V1

Vastaajat olivat käyttäneet monipuolisesti erilaisia alku- ja loppulauluja. Alkulauluista eniten ehdotettiin, Tapu tapu tallaa- ja Ystäväni tuttavani rati riti ralla-laulua. Loppulauluista eniten ehdotettiin, Nyt on leikit leikitty ja lähdevä on-laulua. Tuttuja lastenlaulujakin mainittiin, mutta niiden sanat olivat muutettu vuorovaikutusleikkiin sopiviksi. Esimerkiksi Vihreä karhu-laulun sanat oli muutettu Oli hauskaa tavata, kun kaikki oli mukana-sanoiksi ja Suljen ihanan soittorAsian-laulusta Suljen ihanan leikkirasian-sanoiksi.

Sanoja saatetaan hieman muunnella ryhmän mukaan V1

Vastauksissa mainittiin, että lapsille tarjotaan tavallisesti mehua leikkituokioilla. Syötäväksi eniten mainittiin hedelmät, juurekset, makeat ja suolaiset keksit sekä popcornit ja vaahtokarkit. Jäätelöä useimmat tarjoavat lapsille viimeisellä ryhmäkerralla.

Itse suosin hedelmänpaloja, mutta suklaa, lakritsanauha, vaahtokarkki. rusinoita, pähkinöitä jne. käy myös. Keksejä käytin aiemmin, mutta en juuri viime aikoina, jos ei ole "rouskutusefekti" tarpeen. Porkkananpaloja!

Viimeisessä tapaamisessa saattaa olla jäätelöä tai vaikka suklaavanukasta sekä pillillä imettävää mehua. (Ei välttämättä valmista pikkupurkkia vaan mukista.) V1

aina mehu, vaihdellen esim. keksiä, hedelmäpaloja, rusinoita... viimeisen kokoontumisen juhlat esim. jäätelö, suklaapala V4

Suurin osa vastaajista antaa lapsille syötävän suoraan lapsen suuhun. Yksi vastaaja antaa ensimmäisen palan lapselle suoraan suuhun ja yksi vastaaja ei anna lapselle lainkaan syötävää suoraan suuhun. Vastaajat mainitsivat syöneensä leikkituokioilla itsekin, mutta vastauksissa oli eroja siinä, kuinka usein sitä tapahtui. Osa vastaajista syö yleensä leikkituokioilla tai vähintään juo mehua, mutta yksi syö vain poikkeuksellisesti. Kaksi vas-

taajista mainitsi syövänsä viimeisellä ryhmäkerralla, ja yksi vastaaja mainitsi, että aikuiselle myös annetaan herkkupala suoraan suuhun.

*Ei muuten kuin aivan poikkeuksellisesti. Viimeisellä kerralla ehkä, tai vähän vitsinä! Aikuiselle myös annetaan namipala suoraan suuhun. V1
Yleensä juon mehua. Viimeisellä juhlakerralla syön lasten kanssa. V3*

Suurin osa vastaajista ei ole täyttänyt lapsen havainnointikaavaketta vuorovaikutusleikiryhmän jälkeen. Yksi on täyttänyt usein kaavakkeen, jos on itse vetänyt ryhmää, ja yksi vastaajista on käyttänyt kaavaketta havainnointipohjana. Ryhmän jälkeen on keskusteltu havainnoista toisen ohjaajan kanssa.

*Usein, jos olen itse vetänyt ryhmää. Alkuvaiheessa se on aiheellista oppimisen vuoksi. Etupäässä muistiinpanot on tehnyt opiskelija tai toimipisteen työntekijä omiin tarpeisiinsa välittömän keskustelun aikana/jälkeen. V1
En kaavakkeeseen, mutta käytän kaavaketta pohjana, kun kirjaan joka kerran havainnot vihkoon keskusteltuani apuohjaajan kanssa havainnoista. V3*

Vastaajat mainitsivat muutamia itselleen tärkeitä perinteitä, joista ei haluaisi luopua. Kaksi ei luopuisi vuorovaikutusleikissä mistään, ja yksi näkee koko ”paketin” hyvänä, kun se sovelletaan vapaammaksi ilman terapeutin lähtökohdan tuomia rajoja. Useat mainitsivat voidehoivan, herkkuhetken ja hauskat ryhmään sisääntulo- ja poisvientitavat, joista ei haluaisi luopua.

*rasvaus, herkkuhetki, hauska poisvienti V5
kaikki. Syöttämisestä pidän erityisesti ja jäsentäminen ryhmän aikana ja eri leikeissä erittäin tärkeää. V3*

7.1.4 Vuorovaikutusleikin vaikutus arkeen

Kyselylomakkeen viidennessä kohdassa kysyttiin vuorovaikutusleikin vaikutuksista arkeen. Vastaajilta kysyttiin ovatko he siirtäneet jotain oppimaansa arjen työhön ja jos ovat, niin mitä ja miten. Toisena kysymyksenä oli, miten vuorovaikutusleikinryhmätöiminta on vastaajan mielestä vaikuttanut lapseen. Yksi vastaaja uskoi, että vuorovaikutusleikki muuttaa monen asennoitumisen koko työtä ja lapsia kohtaan myönteisemmäksi

ja stressittömämmäksi. Vastajaat mainitsivat, että leikkimielisyys ja itsetuntoa vahvistavat keinot ovat lisääntyneet.

*Hoivaa enemmän (silitystä, syliä, pipien puhaltelua), ajoittain, mutta hyvin harkitusti, myös vastuun ottamista lapselta (sanon antaneeni ohjeet epäselvästi tms.), myönteiset keinot, itsetunnon vahvistaminen (leikit) ...vvl- jakson aikaan ja jälkeen syntyy aina läheisemmät välit lapsiin. V2
Tapa puhua lapsille. Leikkimielisyys. Kehu ja ihailu. Leikkejä. Hoivarasvan käyttö esim. nukkarissa V3*

*...lisätä aitoa vuorovaikutusta ihmissuhteisiin ja tukea lasten keskinäisiä vuorovaikutustaitoja (vrt. nykypäivän itsekkyyden monessa asiassa) V4
Olen pyrkinyt välttämään ei –sanaa arjessa, käyttämään katsekontaktia enemmän, huomioimaan positiivisia asioita lapsessa, käyttämään huumoria enemmän. V5*

Kyselyn vastaajien mukaan vuorovaikutusleikissä mukana olleet lapset ovat rohkaistuneet ja tulleet iloisemmaksi. Kahden vastaajan mielestä lapset ovat saaneet myönteisesti toisenlaisia kokemuksia itsestään sekä vuorovaikutuksesta aikuisten ja muiden lasten kanssa.

Lapset tykkäävät ryhmästä, odottavat sitä innolla. Mielestäni arat lapset vapautuvat, rajattomat lapset rauhoittuvat ja asettuvat rajoihin paremmin. Lasten itsetunto paranee, ilo ja elämästä nauttiminen tulevat ”sallituiksi” lapsille. Aikuisen ja lapsen väliseen suhteeseen tulee enemmän luottamusta, läheisyyttä, hyväksyntää ja hauskuutta. V5

*...itseluottamus on myös monilla vahvistunut. Tullut iloisuutta. Uskalta-
neet enemmän ja tulleet rohkeammiksi toimimaan, eivät jää kokemuksia
vaille, kun eivät uskalla yrittää ja kokeilla V3*

Vastajaat uskoivat, että vuorovaikutusleikillä ei korjata tunne-elämän vaurioita. Yksi sanoi, että vaikeimmin tavoitteeseen päästään narsististen lasten kohdalla, joille todellinen vuorovaikutukseen asettautuminen on vaikeaa. He eivät hyödy ryhmästä samalla tavoin kuin mahdollisista yksilöllisistä tapaamisista. Toinen vastaaja uskoi, että yksi vuorovaikutusleikkijakso ei riitä muutokseen lapsen kehityksessä. Siihen tarvitaan monien vuosien jaksot muiden tukitoimien ohessa ja ennen kaikkea kasvatuskumppanuus ja vanhempien osallistaminen ovat voineet auttaa. Hän kuitenkin toi esiin, että on vaikea määrittellä, mikä lopulta vaikuttaa muutoksen syntymiseen. Lyhyemmän aikavälin huomiona moni haasteellisesti käyttäytyvä lapsi muuttaa käyttäytymistään myös arkiryhmässä.

Moni haasteellinen lapsi muuttaa käyttäytymistään myös arkiryhmässä ja kodeistakin tulee usein hyvää palautetta. Varsinkin jos joku muistaa kysyä... V1

7.2 Lasten kertomukset

Lapset kertoivat kyseisestä ryhmäkerrasta heti leikkikerhokertojen jälkeen. Leikkikerhot pidettiin kolmessa eri ryhmässä, ja ne kaikki kokoontuivat kuusi kertaa. Lapset, joilla oli vanhemman lupa, kertoivat kerhosta erillisessä tilassa. Lapsia oli tavallisesti paikalla 3-5. Yhteensä 16 lasta kertoi leikkikerhosta. Ryhmäkeskusteluja toteutettiin yhteensä yhdeksän ja jokaisen kuuden ryhmäkerran jälkeen vähintään yksi ryhmä kertoi kerhosta. Ryhmällä oli mahdollisuus osallistua keskustelu- ja piirustustuokioihin satunnaisesti, mutta pyrkimys oli mahdollistaa jokaisen lapsiryhmän suhteellisen tasavertainen osallistuminen. Ajankohtien yhteensopivuus oman aikatauluni kanssa eivät mahdollistaneet pyrkimykseen pääsemistä. Yksi ryhmistä oli tuokioilla neljä kertaa, yksi kolme kertaa ja yksi vain kaksi kertaa. Parilla kerralla vain yksi lapsi oli paikalle.

Ryhmäkeskustelun aluksi lapsia pyydettiin kertomaan leikkikerhosta. Lapsilta myös kysyttiin, millaista kerhossa oli. Lasten kertomukset kirjoitettiin paperille, ja ne koodattiin ryhmän mukaan (R1, R2 ja R3) ikään kuin yksittäisen lapsen vastaus olisi koko ryhmän vastaus. Lapset kertoivat leikkikerhosta monipuolisesti. Kertomuksia saattoi värittää innostuneet eleet ja ilmeet sekä demonstraatiot ja nauru. Kerhossa tapahtuvista tilanteista käytiin välillä vilkastakin keskustelua, ja lapset joissakin kohdissa täydensivät toistensa kertomuksia. Lapset olivat saaneet ehdottaa kerholle nimivaihtoehtoja, joista aikuinen valitsi kerholle nimen. Lapset kertoivat, mitä vaihtoehtoja he olivat ehdottaneet.

*Keksittiin nimi kerholle: Lepakonputka, Eläintarha, Susi R2
Salaisten kerho R3*

Hoivaan liittyvistä elementeistä myös kerrottiin, ja varsinkin syömisestä mainittiin jokaisella haastattelukerralla.

*Syötiin keksiä ja juotiin mehua. Se oli hyvää. R1
Me syötiin siellä mehua ja keksiä. R2*

Syötiin mehua ja keksiä R3
Keksiä ja mehua taas. R3
Syötiin kalakeksejä. Ne oli herkullisia. Mää tykkään niistä ja niissä oli suolaa. R1
Syötiin kalaa, semmosia suolakeksejä ja sitten mehua. R3
Me syötiin keksiä ja mehua. R2
Toisessa kammarissa me syötiin jäätelöä, vihreätä jäätelöä... R1
Laitettiin jotain rasvaa. R3
Mua rasvattiin olkapäästä. (lapsi näyttää kyynänpäätä) R1

Lapset kertoivat mielellään leikkikerhoissa leikitystä leikeistä. Ensimmäisen kerhokerran leikit olivat vanneleikki ja höyhenen lento. Leikeistä lapset kertoivat seuraavaa:

Oltiin vanneleikkiä, kuka ehtii ensin vanteen päälle. Kokeiltiin mahuttiinko siihen kaikki ja me mahuttiin. R1
Juoksu semmonen ku musiikki loppu piti mennä renkaan sisälle. R3
Kaikki lähettiin samaan hulavanteeseen. R2
Me kierrettiin sitä ympäri. (...) ja minä meinattiin tippua. Mä melkein tippuin sun (...) päälle. (naurua) R2
Sitten me leikittiin siellä tota, leikittiin sellasta leikkiä että tota oltiin sellällä tyynyjen päällä ja meitä kutiteltiin höyhenillä. R1
Me kutiteltiin itteemme höyhenillä. R2
Ensin meitä kutitettiin ja sitten ite. Mä sain vihreän (sulan) ja (...) sai lilan. R2
Ja mä sain tumman sinisen ja (...) sai vihreän. R2
Öö sitten oli höyheniä ja piti puhallella tälle maassa. Lattialla puhallettiin. Mahalleen ja sitten puhallettiin. R3

Toisen kerhokerran leikit olivat hyrrässä keinuminen ja kehon ääriviivat. Leikeistä lapset kertoivat näin:

Mulle on jäänyt vaan kaks juttua mieleen. Me mittailtiin semmosella narulla. Siinä oli ihmisenmuotoinen. Sitten me nähtiin ihan selkeesti siitä niin. Sit me mitattiin mejän suut lakritsinarulla. R3
Semmonen jumppahyrrä, semmonen punanen, jolla pyöritään. Se niin kun menee näin. (näyttää käsillä pyörivää liikettä.) R3
Me oltiin eka siinä hyrrässä ja sitten mittausnarussa, jossa mitattiin. R3
Pyörättiin hyrrässä, punasessa, mikä on jumppasalissa R1
Öö mitattiin narulla suuta, jalkoja, käsiä ja kämmeniä. Sitten ne narut oli karkkia, lakritsia. R1

Kolmannen kerhokerran leikit liittyivät sanomalehti-teemaan. Leikeistä lapsi kertoi seuraavasti:

Lyötiin niitä sanomalehtiä ja hypittiin niitten päälle (Lapsi demonstroi tapahtumia). Mä löin sanomalehtistä.. kuus kertaa. Muutki sai hypätä sen päälle ja heittää sitten roskii niitä. Se oli helppo homma. Ja hypätä niitä rikki. Pam. Tällein. (Lapsi hyppii lattialla). Heitettiin niitä sanomalehtiä roskikseen. Se oli tosi tosi helppo homma. R1

Neljännän kerhokerran leikit liittyivät hernepussi-teemaan. Leikeistä lapsi kertoi näin:

Sillein että.. eka oli semmosta, että koitettiin laittaa pään päälle hernepussit ja sitten, jos hernepussi tippu, jäättyi paikalleen. Toinen nosti sen takas. Eka nosti (...). (aikuinen) ei ollenkaan tippunu. Sitten meni joku makaa ja sitten laitettiin hernepusseja sen päälle. Kaikki hernepussit. R3

Viidennestä kerhokerrasta leikit olivat asemaleikki ja lapaduu-laululeikki. Leikeistä lapset kertoivat seuraavasti:

Laulettiin labaduu. R2

Siellä oli karjula, siellä oli vihellyskylä. R2

Siellä oli myös itkula. Mää itkin näin (lapsi demonstroi) se oli melkein naurua. R2

Me huudettiin. Multa meni melkein ääni. Mua alko yskittää. R2

Naurulassa naurettiin kanakylä ja hevuskylä siellä hirnuttiin. R2

Kuudennen kerhokerran leikit liittyivät Ilmapalloteemaan. Leikeistä lapset kertoivat näin:

...ja heitettiin ilmapalloja... R1

Ja sitten heitettiin peitolla sitä palloa. Ei ku me pomputettiin punaista ilmapalloa. R1

Kaikki oltiin kiinni peitossa. Sit se pallo oli siinä keskellä. R1

Heiluteltiin peittoa ja sitten pompoteltiin se ilmalle, ilmaan. R1

Kaikilla oli myös omat pallot. R1

Lapset kertoivat useita sisääntulo- ja poisvientitapoja. Oma lempitapa myös kerrottiin. Lapset mainitsivat muun muassa donitsin, kottikärryt, mahalaudan, hernepussit ja pyörillä toimivan aikuisten tuolin.

Mentiin hausalla tavalla pois ja mentiin. R2

Iso hernepussilaitettiin, mää istuin sen päällä ja mua työnnettiin. R3

Me sillein, että mentiin hernepussin päälle sillein, että päästiin hernepussien päältä kävelee. R3

Sellasella pyöreellä, jossa reikiä oli neljä. Sellasella, jossa oli aikuisten, jossa oli renkaat. Se oli ympyrän kokonen. Kuusi rengasta. Se oli aikuisten pyörä, jolla ne aina istuu. R2

Mentiin kottikärryillä. R1

Mahalautapyörillä. R1

Kottikärryillä. Itteasiassa se on mun lempitapa. R3

Mentiin donitsina pois ja se oli kivaa.

...ja sitten me menttiin tuolilla pois. R1

Haastattelutilanteissa lapset mainitsivat harvemmin sen, että leikkikerhoissa laulettiin. Se kuitenkin todettiin muutaman lapsen taholta.

Sitten me tehtiin semmonen loppujuttu, laulettiin. R3

7.3 Vuorovaikutusleikkioppaan rakentuminen

Vuorovaikutusleikkioppaasta pyrittiin rakentamaan yksinkertainen ja helppokäyttöinen. Oppaassa haluttiin olevan teoriaa, mutta sen tuli olla käytännönläheinen, jossa on huomioitu lasten ja työntekijöiden kokemuksia sekä vaihtoehtoisia malleja. Työntekijöiden kyselyjen vastauksia on hyödynnetty koko oppaassa. Lasten kokemuksia leikkikerhosta on hyödynnetty lähinnä oppaan viimeisessä osiossa ja liitteenä kerrottavissa vaihtoehtoisissa lauluissa, herkuissa ja leikeissä. Vuorovaikutusleikkiopas kirjoitettiin ymmärrettävään muotoon ja selkeällä suomen kielellä. Siinä on kansilehti, sisällysluettelo, johdatteleva osio, kuvaus leikkikerhosta, toiminnan teoriaperusta, 10 ryhmäkerran tuokiomalli sekä kirjallisuus- ja liiteosiot. Oppaassa on yhteensä 52 sivua. Kirjallisuusosiossa tuodaan esiin vuorovaikutusleikkiä koskevaa aineistoa, ja liiteosiossa on muun muassa vaihtoehtoisia leikkejä, lauluja ja herkkuja. Oppaan ulkoasu noudattaa koon, taiton ja paperin paksuuden osalta toimeksiantajapäiväkodin toiveita. Leikkikerho-opas on kokonaisuudessaan yksi malli vuorovaikutusleikkitoiminnasta.

Vuorovaikutusleikkioppaan sisällöstä tehtiin kolmeosainen, ja osat kuuluvat yhteen. Ensimmäinen osa kertoo toimeksiantajapäiväkodin leikkikerhotoiminnasta. Siinä avataan lapsiryhmän, ohjaajien ja tiedottamisen näkökulmia. Lapsiryhmä-osiossa vastataan muun muassa kysymyksiin, minkä kokoinen lapsiryhmä on, ketkä voivat siihen osallistua ja millä perusteilla ryhmä muodostetaan. Ohjaajista kertovassa osiossa tarkastellaan ohjaajien tehtäviä, sekä se vastaa kysymykseen, miten vuorovaikutusleikkiohjaajaksi

voi päästä. Tiedottaminen-osiossa puolestaan käsitellään sitä, kenelle pedagogisista pienryhmistä on hyvä tiedottaa, miksi tiedotetaan ja mitä asioita tiedotetaan. Toinen osa käsittelee vuorovaikutusleikkiä teoriatietoon pohjaten. Osiossa kuvataan lyhyesti, mitä vuorovaikutusleikki on, mistä se on lähtöisin ja mitkä peruseriaatteet leikillä on. Siinä kerrotaan myös aikuisen roolista vuorovaikutusleikissä, ja niistä seikoista, joita aikuis-ten on tärkeä huomioida leikkituokioilla.

Leikkikerho-oppaan viimeinen osio kuvaa leikkikerhon vaihtoehtoisen 10 ryhmäkerran mallin, joka on muunneltavissa lapsiryhmän tarpeiden mukaan. Ryhmäkerranmalli koottiin pääosin yhteistyönä toimeksiantajapäiväkodin kanssa. Mallin kuusi leikkikerhokertaa rakensi päiväkodin resurssierityislastentarhanopettaja. Samansisältöistä ryhmämallia käytti rinnakkain kolme ryhmää syksyn 2013 aikana. Jokaisessa ryhmässä oli 7–8 lasta ja kaksi ohjaajaa. Leikkikerhot kokoontuivat säännöllisesti kerran viikossa lapsille tutussa tilassa. Kerhojen alussa laulettiin Hei, hei, Kalle-laulu ja lopussa laulettiin Oli hauskaa tavata, kun kaikki oli mukana. Leikkeinä olivat ensimmäisellä kerralla vanneleikki ja höyhenen lento, toisella kerralla hyrrässä keinuminen ja kehon ääriviivat, kolmannella kerralla sanomalehti-teema, neljännellä kerralla hernepussi-teema, viidennellä kerralla asemaleikki ja lapaduu-laululeikki sekä kuudennella kerralla ilmapallopeite-teema. Kerhoissa tarjottavat herkut olivat muun muassa keksit, suolakalat, lakunaru ja jäätelö sekä juomana oli mehua. Jokaisella kerralla oli myös vaihteleva sisääntulo- ja poisvientitapa. Mallin leikit otettiin sellaisenaan vuorovaikutusoppaaseen, koska ne osoittautuivat toimiviksi niin monen ryhmän lasten kanssa.

Mallin neljän ryhmäkerran leikkien valintaan vaikuttivat monenlaiset tekijät. Leikkien valinnassa huomioitiin vuorovaikutusleikkiä pitkään ohjanneiden työntekijöiden ja asiantuntijoiden kokemukset, jotka näkyivät lähinnä kyselyn tuloksissa. Valintaan vaikuttivat vahvasti myös omat havaintoni syksyn 2012 ryhmäkerroista, joissa sain toimia avustajan roolissa ja nähdä aitiopaikalta, mitä vuorovaikutusleikki on. Tutustuminen Hilikka Luttisen pro gradu -tutkielmaan ja Laura Kelan ja Reetta Kyyrön opinnäytetyön tuloksiin rohkaisi myös valintojen tekemisessä. Pro gradu -tutkielma syventyi siihen, miten vuorovaikutusleikki tukee lapsen sosiaalisia taitoja vuoropäiväkodissa ja opinnäytetyö kertoi, miten Örkkimörkkikäsikerho-vuorovaikutusleikki toimii lapsen itsetunnon kohottamisen ja rohkaisemisen apuna. Vuorovaikutusleikkioppaaseen pyrittiin valitsemaan sellaisia leikkejä, jotka rohkaisevat lasta toimimaan yhdessä toisten kanssa, ja

niiden on osoitettu tukevan lapsen sosiaalisia taitoja. Useiden leikkien joukosta valitut neljä leikkiä uskottiin sopivan hyvin vuorovaikutusleikkioppaan malliksi. Itsetuntoa vahvistaviin leikkeihin kuuluvat iso ilmapallo- ja saippuakuplat-leikeissä on haastamisen elementtejä. Viltillä heijaaminen- ja herkkusienimetsä-leikeissä on hoivaa. Yhteyttä toisiin rakentaviin leikkeihin valittiin serpentiinikiipeli-, talkkijäljet- ja tunneli-leikki. Valinta-leikki antaa puolestaan mahdollisuuden valita leikkikerhon kaikista leikeistä yksi lapsiryhmää parhaiten palveleva leikki, joka toteutetaan uudestaan.

Vuorovaikutusleikkioppaassa esiintyy myös lasten piirustuksia ja heidän kertomuksiaan niistä. Piirustukset esittävät leikkikerhokertoja, jotka pidettiin syksyn 2013 aikana. Kaikki lasten haastatteluissa mukana olleet lapset osallistuivat piirustustuokioihin. Tuokioiden pidettiin heti haastattelujen jälkeen tilassa olevan pöydän ääressä. Valmiista piirustuksesta lapset saivat myös kertoa. Kertomukset kirjattiin ylös. Lasten kertomuksissa esiintyvät nimet muutettiin, mutta piirustukset esiintyivät lapsen omalla nimellä.

Lasten piirustukset kertoivat hyvin monipuolisesti leikkituokioilla tapahtuneista asioista. Lapset piirsivät kerhossa olleita kavereita tekemässä yhdessä tai erikseen jotakin.

Tässä on minä, Viljo, Eerika, Klaus, Minni ja Sirpa (aikuinen). Ne leikkii ympärillä. R1

Tää on keksi. Mehukannu. Mää teen tikku-ukon. Se on Tiina. Tähän piirrän itteni. R2

Tossa on Hilda. Tossa on keksi ja tossa on mehu. Tossa on hulavanne. R2

Lapset piirsivät myös aikuisista ja hyvinkin yksityiskohtaisesti leikeistä, mitä siellä tapahtui.

Pitää mennä näihin renkaisiin ja täällä on keksiä ja mehua. Ja täällä on aikuinen ja pitää radioo. Kun musiikki loppu pitää mennä renkaisiin. R3

Mä piirrän ne aikuiset, jotka pitää niitä sanomalehtiä. Tässä me heitettiin niitä papereita. Sit mä teen vielä roskiksen ja sit mä piirrän vielä roskiin niitä papereita. Sit tota noin niin tää on Sirpa (aikuinen), joka pitää niitä lehtiä, kun me hypittiin. Ja toinen aikuinen. R1

Aikuinen, pallo, palloleikki. Se oli aikuinen, aurinko. R1

Kerhon leikeistä piirrettiin paljon kuvia ja syöminen oli myös tärkeä piirustuksen aihe.

Mä piirrän sen missä me mitattiin itte. Tässä se ku meijät mitattiin.

*Tässä on lakritsamittausta. Tässä on hyrrä missä minä olen.
Tässä on keksiä ja mehua. R3
Tästä puhalletaan höyheniä ja tässä hypitään renkaitten päällä. R3
Tää on itkula, tää on naurula, tää on kanala ja tää donitsi. R2
Mä teen suuren ilmapallon, Et me syötiin jäätelöä ja pomputeltiin ilmapalloja. R1*

Leikkien ja syömisen lisäksi piirrettiin myös sisääntulo- ja poisvientitapoja.

*Mä piirrän mahalautaa. Mä teen vielä toisen. R1
Me oltiin siellä sisällä. Tässä me tullaan. Tässä me mennään hassulla tavalla. Tässä me lähettiin hassulla tavalla. Tässä me syötiin keksiä. R2*

8 ARVIOINTI

Palautetta kerättiin avokysymyksillä leikkikerhomallista (liite 5: Palaute leikkikerhomallista) ja valmiista oppaasta (liite 6: Palaute leikkikerho-oppaasta). Vapaamuotoista palautetta kerhomallista kysyttiin sähköpostilla kuudelta toimeksiantajapäiväkodin työntekijältä. Heistä palautteen antoi neljä. Palauteaineisto analysoitiin teemoittelun avulla, koska se on suositeltava aineiston analyysitapa jonkin käytännöllisen ongelman selvittämisessä (Eskola & Suoranta 2008, 174, 178). Palautteiden pelkistäminen (liite 7: Esimerkki palautteiden pelkistämisestä) koostuu alkuperäisilmauksista, pelkistetyistä ilmauksista ja alaluokasta esimerkkikysymysten mukaisessa järjestyksessä. Kysymyksenä oli esimerkiksi, mitä lapset mielestäsi tykkäsivät kerhosta ja mitä mieltä olit leikkivaihinnoista.

Lähes valmiista oppaasta kysyttiin vapaamuotoista arviointia toimeksiantajapäiväkodin työntekijöiltä. Heistä yksi antoi arvioinnin. Theraplay-yhdistyksen yksi vuorovaikutusleikkiosaaja antoi palautetta oppaasta sen valmistumisen loppuvaiheessa. Lapsilta leikkikerhosta kysyttiin palautetta heti ryhmäsessioiden jälkeen, lasten keskustelu- ja piirustustuokioiden yhteydessä. Palautetta kerhokerroista kertoi 16 lasta.

8.1 Lasten palaute

Lapsilta kysyttiin palautetta leikkikerhokerroista. Lähes kaikki haastateltavat lapset kertoivat mielipiteensä kerhosta. Kaikilla lapsilla ei ollut jokaisella kerralla mielipidettä, mutta he saattoivat kertoa kerhokerrasta jotain. Lapsia pyydettiin kertomaan leikkikerhosta ja heiltä kysyttiin, millaista leikkikerhossa oli. Jos suurin osa ryhmän lapsista antoi yleisen vastauksen, kuten ”kivaa oli”, esitettiin lapsille jatkokysymyksenä, mikä kerhossa oli kaikkein kivointa. Lapset antoivat lähes poikkeuksetta hyvää palautetta leikkikerhosta. Tavallisesti lasten mielestä kerhokerroilla oli hauskaa, kivaa tai mukavaa.

Se oli kivaa R2
Hauskaa oli. R1 ja R3
Mukavaa oli. R3

Hoivaan liittyvistä elementeistä pidettiin. Rasvaus ja sulalla kutittelu tuntuivat lapsista ihan hyvältä tai hauskalta, kun niistä erikseen kysyttiin. Syömisestä tykättiin erityisesti ja useimpien lasten mielestä se oli kerhossa kivointa tai hauskinta.

Erityisen kivaa oli se, ... että mentiin syömään. Se oli kivaa. R3

Mää tykkäsin niistä kekseistä. R2

Syötiin kalakeksejä. Ne oli herkullisia. Mää tykkään niistä ja niissä oli suolaa. R1

Kaikkein hauskinta oli, et me syötiin jäätelöä. R1

Leikkikerhossa leikityistä kivoista leikeistä myös kerrottiin. Yhden lapsen mielestä palloleikki oli kivaa ja toinen tykkäsi labaduu-leikistä. Yhden lapsen mielestä kaikkein kivointa oli rengasleikki ja teemaleikeistä myös pidettiin.

Kaikkein kivintä oli lyödä niitä sanomalehtiä ja hyppiä niitten sanomalehtien päälle ja heittää niitä roskiin. R1

Erityisen kivaa oli se, että laitettiin päähän ne hernepussit eikä saanu tipua ... R3

Leikkikerhosta lapset kertoivat pääasiassa vain hyviä asioita ja se oli koettu hauskaksi toiminnaksi. Kerhossa mukana olleista lapsista yksi kertoi halunneensa leikkiä tyynyleikkiä, mutta sitä ei leikitty. Tyynyleikkiä lapsi oli leikkinyt aikaisemmin omassa lapsiryhmässä, joka ohjaajan mukaan ei sellaisenaan ole vuorovaikutusleikki, koska leikissä on kilpailullisia elementtejä. Kilpailu ei kuulu vuorovaikutusleikkiin.

Halusin olla tyynyleikkiä, mutta ei oltu. R1

Lasten kuvaillessa leikkikerhoa he puhuivat tavallisesti leikeistä, syömisestä ja siitä miten he tulivat pois leikkitalasta. Laulaminen mainittiin vain parikertaa, kun lapset muistelivat mitä leikkikerhossa tehtiin. Yhden lapsen mielestä loppulaulu oli kiva.

Kun laulettiin, ”Oli kivaa mukana.” R1

Lapsia kuljetettiin leikkitalaan ja leikkitalasta pois erilaisilla hauskoilla tavoilla. Lapset muistelivat lähinnä niitä tapoja, joilla he tulivat pois leikkitalasta, mutta jotkut lapset kertoivat hyvinkin yksityiskohtaisesti molemmat tavat.

Mentiin donitsina pois ja se oli kivaa. R2
Mä tykkäsin donitsista. R2
Kottikärryillä. Itteasiassa se on mun lempitapa. R3

Yhtä lapsista oli pelottanut, kun hän oli tullut leikkitalasta pois lattialla istuen aikuisen vetäessä häntä käsistä.

Se oli tosi pelottavaa, kun tultiin tuolta. R2

Yksi lapsista puolestaan tykkäsi leikkikerhossa kaikesta.

Mää tykkäsin kaikesta. R2

8.2 Ohjaajien palaute

Vapaamuotoisessa palautteessa oli ensimmäisenä esimerkkikysymyksenä, mitä lapset ohjaajien mielestä tykkäsivät kerhosta. Ohjaajien mukaan lapset osallistuivat toimintaan. He tulivat kerhoon mielellään ja rohkaistuivat osallistumaan leikkeihin. Esimerkiksi he ääntelivät junaleikissä eri tavoin, joka ei välttämättä ollut ihan helppoa. Ohjaajien mukaan lapset myös sopeutuivat kerhoon nopeasti, vaikka alussa uusi toiminta saattoi tuntua heistä hämmentävältä. Ohjaajista vaikutti siltä, että lapset tykkäsivät ja nauttivat kerhosta. Siellä oli kivoja leikkejä ja miellyttävää toimintaa. Minkään ei koettu olevan lapsille vastentahtoista ja toiminnassa säännötkin omaksuttiin.

Kaikki leikit olivat heistä kivoja... P3
Lapset noudattivat neljättä, kirjoittamatonta sääntöä hyvin, eli aikuisjohtoisuus toteutui ...Leikeissä toteutui muutkin säännöt... P4

Toisena kysymyksenä oli, mitä mieltä ohjaajat olivat leikkivalinnoista. Ohjaajien mielestä leikkivalinnat olivat hyviä, motivoivia ja erilaisia. Lapsille leikit olivat mieluisia. Siellä oli hauskoja kerhoon tulotapoja ja leikit olivat aikuisen helppo järjestää. Leikeissä oli pieni ero normaaliin toimintaan.

...lapsia motivoivia. P1
...tarpeeksi simppeleitä aikuisen järjestää... P2

Kolmantena kysymyksenä oli, miten leikit sopivat kerhon lapsille. Ohjaajien mielestä leikit olivat lapsille sopivia ja leikkivalinnoissa oli huomioitu heidän tarpeet. Osalle lapsiryhmän lapsista leikit olivat tuttuja aiemmilta leikkikerhokerroilta, mutta sen ei uskottu haitanneen. Leikit olivat tarpeeksi haastavia, ja niiden avulla sai kokemuksen yhteisestä leikistä.

Lapsi, jolla on vielä yhteisleikkitaidot hakusessa... sai kokea yhteisleikkiä ja kuuluu ryhmään. P2

...sanomalehti- nyrkkeily ja sanomalehden läpi hyppääminen oli osalle lapsista jopa hieman jännittävää, mutta kaikki selvisivät ja uskalsivat. P1

Neljäntenä kysymyksenä vapaamuotoisessa palautteessa oli, miten vanhemmat suhtautuivat lasten osallistumiseen leikkikerhoon. Vanhemmille tiedotettiin leikkikerhosta etukäteen. Heidän suhtautuminen lapsen osallistumiseen oli myönteinen. Vanhemmat olivat kiinnostuneita tietämään kerhon idean, mitä siellä tehdään ja mitä sillä haetaan. Heidän myönteisestä suhtautumisesta huolimatta joillakin lapsilla oli poissaoloja tai lapsi tuli hoitoon, kun kerho oli jo alkanut.

Kaikki vanhemmat suhtautuivat myönteisesti osallistumiseen... P3

Jäin kuitenkin pohtimaan poissaoloja, osa tietysti selittyi sairastamisilla, mutta muuten vaan poissaolojakin oli... P1

Viidentenä kysymyksenä kysyttiin, miten leikkikerho ohjaajien mielestä vaikutti lapseen. Vuorovaikutus parani kerhon myötä. Kerhosta puhuttiin jälkikäteen sekä suhde aikuisen ja lapsen välillä läheni. Lapsi sai kerhosta positiivisia kokemuksia iloa tuottavien leikkien, kaverin kanssa leikkimisen ja lapsesta vanhemmalle annetun positiivisen palautteen myötä. Kerhossa haastava lapsi sai onnistumisen kokemuksia, kuten rauhaton keskittyi leikkimään. Pysyvää muutosta lapsen kehitykseen ei kerhon uskottu antavan.

Muistan yhdenkin kerran vilkkaan, rauhattoman pojan keskittyneen hernepussin kuljetukseen pään päällä tosi pitkän aikaa. P1

Näin lyhyellä jaksolla ei vahvaa tai pysyvää muutosta saada lapsen kehitykseen. Ainakaan en ihan itse usko niin! P4

Kuudentena esimerkikysymyksenä kysyttiin, mitä kehitettävää kerhossa on. Palautteissa toivottiin lisää kerhokertoja ja ohjaajille tuttua alkulaulua. Kerhossa muita haas-

teita toi lasten ja aikuisten poissaolot sekä yleisesti ajan ja tilan käyttö leikkikerhotoiminnan järjestämiseen.

8.3 Vuorovaikutusleikkioppaan arviointi

Vuorovaikutusleikkioppaasta pyysin vapaamuotoista palautetta toimeksiantajapäiväkodin työntekijöiltä. Palautetta sai antaa noin kahden viikon ajan kevään lopussa 2014. Viimeistelyä vaille valmis opas oli toimeksiantajapäiväkodin kahvihuoneessa työntekijöiden luettavissa. Palautelomakkeita oli myös saatavilla ja täytetyille lomakkeille oli oma kirjekuori, jonne sen sai laittaa. Oppaasta palautetta antoi yksi työntekijä, joka tunsi vuorovaikutusleikkimenetelmää jonkin verran. Työntekijän palautteen pohjalta oppaan alkulehdelle laitettiin lyhyt kuvaus vuorovaikutusleikki- ja Theraplay-nimikkeen käytön eroista. Sähköpostin välityksellä palautetta saatiin Theraplay-yhdistyksen vuorovaikutusleikkiosaajalta oppaan työstämisen ollessa loppuvaiheessa.

Opas on kattava ja selkeästi kirjoitettu siltä osin mitä ehdin sitä selailla. Alussa voisi tehdä selemmän eron sille, että Theraplay-nimikettä ei saa käyttää kuin lisensoidun kurssin suorittaneet vetäjät ja tästä syystä puhumme ”leikkikerhosta”, emmekä oikeasta vvl/theraplaysta. A1

Ensi silmäyksellä työ vaikuttaa hyvältä. Erityisesti mainitsisin selkeinä ne teoriapuolen insertit... Yleisajatus on, että päiväkotisi on aika onnekas kun saa näin seikkaperäisen selostuksen menetelmästä. A2

Vuorovaikutusleikkiopas otetaan käyttöön myöhemmin, joten varmaa tietoa sen toimivuudesta ei vielä osata sanoa. Käytäntö lopulta kertoo, onko oppaasta hyötyä, ketkä sitä käyttävät ja miten sitä käytetään.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyö on kehittämispainotteinen produktio. Kehittämistyönä tehtiin vuorovaikutusleikkiopas toimeksiantajapäiväkodin työntekijöiden käyttöön. Opas pyrkii palvelemaan työntekijöitä leikkikerhoa suunniteltaessa ja toteutettaessa. Vuorovaikutusleikkiopas koostuu kolmesta osiosta. Ensimmäinen osio kuvaa toimeksiantajapäiväkodissa pidettävää leikkikerhoa yleisellä tasolla. Toinen kuvaa vuorovaikutusleikkiä ja kolmannessa osiossa on yksi vaihtoehtoinen malli 10 kerran leikkikerhoryhmistä.

Vuorovaikutusleikkiopas koottiin teorian tiedon ja kokemustiedon varaan. Teoriatietoa kerättiin saatavilla olevasta kirjallisuudesta sekä eri tietolähteistä ja materiaaleista. Kokemustietoa saatiin leikkikerhossa mukana olleilta lapsilta sekä vuorovaikutusleikkiä ohjanneilta työntekijöiltä ja asiantuntijoilta. Kyselyyn vastasi viisi pitkään vuorovaikutusleikkiä ohjannutta. Vaikka vastaajia oli vähän, aineiston kannalta se oli riittävä, koska teoria- ja kokemustieto kohtasivat. Vastaajilla oli vankka tieto ja kokemus vuorovaikutusleikkimenetelmästä. Toiminnan rakenne on strukturoitu, mutta sen sisältö on sitä vastoin vaihteleva ja hauska. Näiden perusteella vastauksista oli mahdollista koota yhdenmukainen, mutta samalla helposti muutettavissa oleva tuotos. Lasten kertomukset leikkikerhosta puolestaan vahvistivat toiminnan mielekkyyden ja toivat elävyyttä oppaaseen lasten kerhokokemusten ja -piirustusten muodossa. Leikkikerhosta kertoi ja piirsi yhteensä 16 lasta.

Vuorovaikutusleikkioppaan leikkikerhomalli oli palautteiden mukaan toimiva. Useimpien lasten mielestä syöminen oli kivaa ja leikeistä pidettiin. Työntekijöiden palautteiden mukaan lapset näyttivät tykänneen leikkituokioista, ja he osallistuivat aktiivisesti toimintaan. Arvioinnin mukaan vuorovaikutusleikkiopas vaikutti hyvältä, kattavalta ja selkeältä. Vuorovaikutusleikkiin ensikertaa perehtyvälle ohjaajalle opas tarjoaa tietoperustan lisäksi vaihtoehtoisen kerhomallin, jonka avulla ohjaaja voi tutustua toimintaan. Opas antaa tarvittaessa päivitystietoa vuorovaikutusleikin nykytilanteesta menetelmän jo tunteville toimeksiantajapäiväkodin työntekijöille. Oppaan käyttökelpoisuus käytännössä selviää sitten, kun se tulee konkreettisesti käyttöön. Vuorovaikutusleikkiopas jaettiin syksyllä 2014 toimeksiantajapäiväkodin jokaiseen viiteen lapsiryhmään.

10 POHDINTA

Opinnäytetyöprosessissa arvioidaan jatkuvasti eettisyysvalintoja. Eettisyyteen vaikuttavat tutkimustulokset ja tutkijan omat eettiset periaatteet. Tutkimuksessa huomioidaan tutkittavien informoiminen, tutkimusmenetelmien luotettavuus ja tutkittavien anonymiteetti. Toisaalta kaikki tutkimuksen aikana tehdyt valinnat voivat olla moraalisia valintoja. Tutkimuksen eettisyys perustuu seitsemään pääkohtaan: 1) tutkittaville selvitetään tutkimuksen tavoitteet, menetelmät ja riskit 2) tutkittavien tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista, ja heillä on oikeus kieltää itseäänkoskevan aineiston käyttö 3) tutkittavan tulee tietää, mitä tutkimus koskee 4) tutkijoiden tulee turvata tutkittavien oikeudet ja hyvinvointi 5) tutkimustiedot ovat luottamuksellisia, eikä niitä luovuteta ulkopuolisille, eikä käytetä väärin 6) osallistujat pysyvät nimettöinä 7) tutkija on vastuuntuntoinen ja huolehtii tutkimuksen rehellisyydestä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 125, 128, 131.)

Vuorovaikutusleikkioppaan työstämisestä minua kehoitettiin kysymään lupa Theraplay-yhdistykseltä. Sain yhdistykseltä luvan työstää oppaan, koska vuorovaikutusleikki ei ole rekisteröity nimike, kuten Theraplay. Opinnäytetyön idean esittelin toimeksiantajapäiväkodin johtajalle ja lupapyyntö Jyväskylän kaupungin varhaiskasvatuspalvelujen esimiehelle. Esittelyssä kuvattiin kehittämispainotteisen opinnäytetyön tavoitteet, menetelmät ja riskit. Työntekijöiden kyselyjen lähettämisen yhteydessä vastaanottajille laitettiin saatekirje (liite 8: Saatekirje työntekijöille), jossa kerrottiin anonymiteetin suojaamisesta ja mihin vastauksia käytetään. Työntekijöiden kyselyt laitettiin sähköpostilla suoraan henkilöille, joilla tiedettiin olevan vankka kokemus vuorovaikutusleikin ohjaamisesta. Kyselyjen vastausten lähettäjiä kiitettiin vastauksista.

Vanhemmille kerrottiin lasten kertomusten nimettömyydestä ja tunnistettavuuden suojaamisesta Lupa-anomus vanhemmille-haastattelupyyntöanomuksessa. Lasten pyyntöanomukset laitettiin lasten henkilökohtaisiin lokeroihin, joihin päiväkodin käytännön mukaan kaikki muutkin paperiversiona perheisiin menevät tiedotteet laitetaan. Haastattelutilanteissa lapsia kohdeltiin ystävällisesti, heitä kiitettiin osallistumisesta, ja he saivat palkinnoksi karkkia koko haastatteluprosessin jälkeen. Työntekijöiden ja lasten tuotamaa aineistoa säilytettiin tarkoin, ja se hävitettiin asianmukaisesti opinnäytetyön val-

mistumisen jälkeen. Osallistujien tunnistettavuutta pyrittiin suojaamaan jättämällä pois tai muuttamalla ne työntekijöiden vastauksissa tai lasten haastatteluissa ilmi tulleet seikat tai nimet, joista henkilöt voisi tunnistaa. Lasten piirustukset kuitenkin esiintyvät vuorovaikutusleikkioppaassa tekijän omalla nimellä vanhempien luvalla. Eettisistä valinnoista keskusteltiin myös ohjaavan opettajan kanssa.

Opinnäytetyö oli kokonaisuudessaan kiinnostava ja innostava, mutta työläs toteuttaa. Oppaan työstäminen vaati monia vaiheita ja useita kontakteja eri tahoihin. Vuorovaikutusleikkiopasta rakentaessa leikkimenetelmän nimityksessä ja leikin kuvaamisessa tuli olla tarkka. Rakentaessani leikkikerho-opasta minua muistutettiin varovaisuudesta menetelmän tulkinnan suhteen, koska vuorovaikutusleikki on sovellus ryhmä-Theraplasta. Vuorovaikutusleikkiin perehdytään, mutta ryhmä-Therapleyhin kouluttaudutaan Theraplay-yhdistyksessä. Minun tuli myös miettiä tarkkaan, kuinka ilmaisen menetelmän oppaassa, koska sen rakenne on strukturoitu, mutta kuitenkin toiminta itsessään on hauska ja vaihteleva. Tähän sain tukea Theraplay-yhdistykseltä sekä muilta menetelmän hyvin tuntevilta työntekijöiltä. Minua tukeneiden henkilöiden myönteinen suhtautuminen oppaan rakentamisessa oli antoisaa, ja yhteistyön koin kaikin puolin mielekkäänä. Sain paljon rohkaisua ja arvokkaita neuvoja, joita pyrin hyödyntämään parhaan taitoni mukaan.

Oppaan rakentamisessa oli tärkeää ymmärtää ja oppia, mitä leikkikerhotoiminta on. Karilan (1997) mukaan oppiminen on sosiaalinen ilmiö, joka rakentuu koetussa ja eletyssä maailmassa. Näkemyksen mukaan psyyke, kulttuuri, historia ja sosiaalinen maailma muodostavat vuorovaikutuksellisen prosessin, jossa toinen osa luo toisensa. (Karila 1997, 17.) Tämän tiedon perusteella pelkän materiaaliin tutustumisen avulla ei tapahdu oppimista, vaan tarvittiin kokemus toiminnasta. Leikkikerhossa avustajan roolissa toimiminen syksyllä 2012 oli valaiseva kokemus. Kokemus innoitti minua opinnäytetyön tekemisessä, ja sain paljon hyödyllistä tietoa oppaan rakentamiseen. Lasten haastatteluja piirustustuokiot syksyllä 2013 lisäsivät ymmärrystä lasten näkökulmasta entisestään. Lasten halu kertoa leikkikerhosta ja keskittyminen piirtämiseen oli vaikuttavaa. Kokeuksista sain käsityksen, että leikkikerho oli lapsille tärkeä, ja he mielellään osallistuiivat siihen. Vuorovaikutusleikin tunnelman pyrin välittämään leikkikerho-opaassa, jossa tärkeänä apuna olivat tekstin mukana kulkevat lasten kertomukset ja piirustukset leikkikerhosta.

Tulevana sosionomi-lastentarhanopettajana opinnäytetyö vahvasti suuntautumistani ammatillisella sarallani ja auttoi minua kehittymään. Karilan (1997) mukaan tutkimuksessa on tullut esille, että asiantuntijuus muotoutuu yksilön, koulutuksen ja työelämän vuorovaikutuksessa (Karila 1997, 141). Ymmärrän entistä selkeämmin päivähoidon merkityksen lapsen kasvun ja kehityksen tukijana. Vuorovaikutusleikkimenetelmän tuntemus syvensi uskomustani siihen, että lasten hyvinvointiin voidaan vaikuttaa ruohonjuuritasolla pienillä toimilla. Uskon, että vuorovaikutusleikkikokemus on hyödyllinen jokaiselle lapselle ja aikuiselle. Toimintaa ei voida kuitenkaan yksin järjestää, vaan se tarvitsee yhteistyötä ja tiimityöskentelyä. Karila (1997) sanoo, että päiväkotien henkilöstöllä on mahdollisuus kehittää toimintaansa tiimityön suuntaan. Edellytyksenä tiimin rakentumiselle on, että ammattiryhmien ja henkilöiden merkitys tiimin toiminnassa on jäsennelty. Hän varoittaa, että tasavertaisuutta korostava työnjako saattaa estää potentiaalisen asiantuntijuuden käytön työtilanteissa. (Karila 1997, 141.) Mielestäni varhaiskasvatus tarvitsee moniulotteisia näkökulmia ja toimintatapoja, koska perherakenteet ovat muuttuneet ja monikulttuurisuuteen liittyvää osaamista tarvitaan. Tärkeäksi tulee työn priorisointi ja jakaminen lasten tarpeiden sekä työntekijöiden osaamisen ja kiinnostuksen kohteiden mukaan. Tiimissä kaikkien ei tarvitse tehdä ja osata kaikkea.

Mielestäni osaamista on tärkeä tarvittaessa vahvistaa, paikata tai lisätä, aivan niin kuin kaikkien tulisi tehdä ajan saatossa alati muuttuvassa työelämässä. Vuorovaikutusleikkioppaassa uskon olevan osaamista vahvistavaa tai lisäävää tietoa kaikille toimeksiantajapäiväkodin työntekijöille. Jatkotutkimuskysymyksenä olisi mielenkiintoista tutkia, onko vuorovaikutusleikkiopasta käytetty toimeksiantajapäiväkodissa ja miten sitä on käytetty. Kiinnostavaa myös olisi tietää, kuinka moni leikin jo entuudestaan tunteva käyttää opasta ja mitä hän siitä hyödyntää. Entä, miten leikkiä vähemmän tuntevat opasta käyttää ja kuinka moni sen ottaa avukseen. Kiehtovaa olisi myös saada tietää, ollaanko vuorovaikutusleikkioppaasta yleisesti kiinnostuneita ja missä laajuudessa.

LÄHTEET

- Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä. Opas diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Broberg, Anders; Almqvist, Kjerstin & Tjus, Tomas 2005. Kliininen lapsipsykologia. Helsinki: Edita.
- Brotherus, Annu; Hasari, Allan; Helimäki, Elina 1990. Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Cacciatore, Raisa; Korteniemi-Poikela, Erja & Huovinen, Maarit 2008. Miten tuen lapsen ja nuoren itsetuntoa. Helsinki: WSOY.
- Erikson, Erik H. 1982. Lapsuus ja yhteiskunta. Jyväskylä: Gummerus.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8.painos. Jyväskylä: Vastapaino.
- Finnilä, Eveliina & Kaisto, Varpu 2010. Tuiki tuiki tähtönen-vuorovaikutusleikkiopas Humanistinen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
- Hännikäinen, Maritta & Rasku-Puttonen, Helena 2006. Päiväkotiki ja koulu vuorovaikutuksellisina yhteisöinä. Teoksessa Karila, Kirsti; Alasuutari, Maarit; Hännikäinen, Maritta; Nummenmaa, Anna Raija & Rasku-Puttonen Helena (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino 34–47.
- Jernberg, Ann M. & Booth, Phyllis B. 2003. Theraplay: Vuorovaikutusterapian käsikirja. Helsinki: Psykologinen Kustannus Oy.
- Jauhainen, Riitta & Eskola, Marjatta 1994. Ryhmäilmiö. Porvoo: WSOY.
- Kalliala, Marjatta 2012. Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoitossa. Tallinna: Oy Yliopistokustannus, HYY -Yhtymä
- Karila, Kirsti 1997. Lastentarhanopettajan kehittyvä asiantuntijuus. Lapsirakkasta opiskelijasta kasvatuksen asiantuntijaksi. Akateeminen väitöskirja. Helsinki: Edita.
- Karila, Kirsti; Alasuutari, Maarit; Hännikäinen Maritta; Nummenmaa Anna Raija & Rasku-Puttonen Helena (toim.) 2006. Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.
- Karling, Marjo; Ojanen, Tuija; Siven, Tuula; Vihunen, Riitta & Vilen, Marika 2009. Lapsen aika. Helsinki: WSOY.

- Keltikangas-Järvinen, Liisa 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Helsinki: WSOY.
- Kela, Laura & Kyyrö, Reeta 2009. Örkkimörkkikäsikerho-vuorovaikutusleikki lapsen itsetunnon kohottamisen ja rohkaisemisen apuna. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Helsinki. Opinnäytetyö.
- Koivisto, Päivi 2007. Yksilöllisiä huomioita arkisissa tilanteissa päiväkodin toimintakulttuurin kehittäminen lapsen itsetuntoa vahvistavaksi. Viitattu 17.9.2014.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/13312>
- Koivula, Merja 2010. Lasten yhteisöllisyys ja yhteisöllinen oppiminen päiväkodissa. Viitattu 17.9.2014.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/23627/9789513938925.pdf?sequence=1>
- Laakso, Malla i.a. Vuorovaikutusleikkiryhmän leikkejä dimensioittain. Moniste.
- Laitinen, Jaana 2002. Turvattomasti kiinnittynyt lapsi tarvitsee parantavia kokemuksia hoivasta. Lastentarhalehti (5), 33–35.
- Lappeteläinen, Julia 2009. "Tätähän mä oon aina halunnu tehdä" Varhaiskasvattajien kokemuksia vuorovaikutusleikin käytöstä päiväkodissa. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
- Luttinen, Hilikka 2006. Miten vuorovaikutusleikki tukee lapsen sosiaalisia taitoja vuoropäiväkodissa? Erityispedagogiikan laitos. Jyväskylän yliopisto. Pro gradu –työ
- Nummenmaa, Anna Raija 2006. Kasvattajien yhteisö ja kasvatuskulttuuri. Teoksessa Karila, Kirsti; Alasuutari, Maarit; Hännikäinen Maritta; Nummenmaa Anna Raija & Rasku-Puttonen Helena (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino. 19–33.
- Nurmi, Jari-Erik; Ahonen, Timo; Lyytinen, Heikki; Lyytinen, Paula; Pulkkinen, Lea & Ruoppila, Isto 2006. Ihmisen psykologinen kehitys. 1.-4. painos. Helsinki: WSOY.
- Pedagoginen pienryhmätoiminta varhaiskasvatuksessa i.a. Viitattu 12.8.2014.
<http://www.kouvola.fi/material/attachments/hyvinvointipalvelut/esitteet/MqzBlpnwr/Pienryhmatoiminta.pdf>
- Pennington, Donald C & Ahokas, Marja 2005. Pienryhmän sosiaalipsykologia. Helsinki: Gaudeamus.
- Piaget, Jean & Inhelder, Bärbel 1977. Lapsen psykologia. Jyväskylä: Gummerus.

- Raittila, Raija 2013. Pienryhmätoiminta ja leikkialueet, varhaiskasvatuksen pedagoginen toimintaympäristö rakentuu arkisissa käytännöissä. Teoksessa: Karila, Kirsti & Lipponen, Lasse (toim.) Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino. 69–94.
- Rasku-Puttonen, Helena 2006. Oppijoiden yhteisö, osallisuus ja kasvattajan merkitys. Teoksessa Karila, Kirsti, Alasuutari, Maarit, Hännikäinen Maritta, Nummenmaa Anna Raija & Rasku-Puttonen Helena (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino. 111–125.
- Rubin, Phyllis B. & Tregay, Jeanine 1989. Play with them—Theraplay Groups in the classroom: A technique for professionals who work with children. Viitattu 30.8.2014.
<http://psycnet.apa.org/index.cfm?fa=search.displayRecord&UID=1989-98217-000>
- Rusanen, Erja 2011. Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys. Helsinki: Finn Lectura.
- Savola, Sinikka 2003. Hoivaava vuorovaikutteinen leikki. *Pikkuväki* (2), 22–23
- Savola, Sinikka 2003. Hoivaava vuorovaikutteinen leikki. *Pikkuväki* (3), 28–30
- Savola, Sinikka 2003. Hoivaava vuorovaikutteinen leikki. *Pikkuväki* (4), 34–37
- Savola, Sinikka 2003. Hoivaava vuorovaikutteinen leikki. *Pikkuväki* (5), 34–37
- Savola, Sinikka 2003. Hoivaava vuorovaikutteinen leikki. *Pikkuväki* (6), 26–29
- Savola, Sinikka 2012. Konsultoiva erityislastentarhanopettaja ja ryhmätheraplay-ohjaaja ja -kouluttaja. Espoo. Henkilökohtainen tiedonanto 18.9, 19.9 ja 12.12.
- Savola, Sinikka 2013. Konsultoiva erityislastentarhanopettaja ja ryhmätheraplay-ohjaaja ja -kouluttaja. Espoo. Henkilökohtainen tiedonanto 24.1.
- Savola, Sinikka 2014. Konsultoiva erityislastentarhanopettaja ja ryhmätheraplay-ohjaaja ja -kouluttaja. Espoo. Henkilökohtainen tiedonanto 30.3, 5.4, 6.6 ja 20.8.
- Savola, Sinikka i.a. Vanhemmille: Mitä vuorovaikutusleikki/ryhmätheraplay on? Moniste.
- Savolainen, Elina 2013. Pienryhmätoiminta päiväkodin lapsiryhmätoiminnan järjestämisen keinona. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Pro gradu – työ.
- TE-palvelut i.a. Lastentarhanopettaja. Viitattu 20.8.2014.
http://www.ammattinetti.fi/ammattit/detail/98_ammatti
- Toimeksiantajapäiväkodin esimies, 2012. Jyväskylä. Henkilökohtainen tiedonanto 6.11.

- Toimeksiantajapäiväkodin esimies ja työntekijät, 2013. Jyväskylä. Henkilökohtainen tiedonanto 15.1.
- Toimeksiantajapäiväkodin esimies ja työntekijät, 2014. Jyväskylä. Henkilökohtainen tiedonanto 4.2.
- Toimeksiantajapäiväkodin työntekijä 2012. Kiertävä erityislastentarhanopettaja. Jyväskylä. Henkilökohtainen tiedonanto 20.9 ja 17.12.
- Toimeksiantajapäiväkodin työntekijä 2013. Kiertävä erityislastentarhanopettaja. Jyväskylä. Henkilökohtainen tiedonanto 13.1, 23.1, 30.1, 8.2 ja 26.8.
- Toimeksiantajapäiväkodin työntekijä 2014. Kiertävä erityislastentarhanopettaja. Jyväskylä. Henkilökohtainen tiedonanto 9.6.
- Toimeksiantajapäiväkodin työntekijä 2012. Resurssierityislastentarhanopettaja. Jyväskylä. Henkilökohtainen tiedonanto 17.12.
- Toimeksiantajapäiväkodin työntekijä 2013. Resurssierityislastentarhanopettaja. Jyväskylä. Henkilökohtainen tiedonanto 17.1, 18.1, 21.1, 24.9 ja 22.10.
- Toimeksiantajapäiväkodin työntekijä 2014. Resurssierityislastentarhanopettaja. Jyväskylä. Henkilökohtainen tiedonanto 5.2.
- Tuomi, Jouni & Sarajarvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi, 5. uudistettu painos. Helsinki: Tammi
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes. Verkkodokumentti.
- Vehmaskangas, Outi 2011. Vuorovaikutusleikkikerho – vuorovaikutusta ja leikkiä varhaiskasvatuksessa. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

LIITTEET

LIITE 1: Kysely vuorovaikutusleikkioppaan
työstämistä varten (1/2)**KYSELY VUOROVAIKUTUSLEIKKIOPPAAN TYÖSTÄMISTÄ VARTEN****TAUSTATIEDOT****1. Työkokemus päivähoidossa**

Kuinka monta vuotta olet työskennellyt päivähoidossa?

2. VVL:n ryhmänohjaus kokemus

Kuinka monta ryhmäprosessia olet ohjannut?

Kuinka monta ryhmäkertaa prosessissa on ollut keskimäärin?

Oletko toiminut ryhmässä avustajana?

VUOROVAIKUTUSLEIKKI**3. Vuorovaikutusleikit**

Mitkä leikin osa-alueet (liite: Malla Laakson kokoamat) mielestäsi tukevat erityisesti lapsen hyvää itsetuntoa?

(Laita rasti viivalle)

Hoiva _____
 Jäsentyminen _____
 Yhteyden rakentaminen _____
 Haastaminen _____

Mitkä leikin osa-alueet (liite: Malla Laakson kokoamat) mielestäsi tukevat erityisesti lapsen sosiaalisia taitoja? (Laita rasti viivalle)

Hoiva _____
 Jäsentyminen _____
 Yhteyden rakentaminen _____
 Haastaminen _____

Mitkä vuorovaikutusleikit, joista sinulla on kokemusta, tukevat mielestäsi lapsen hyvää itsetuntoa?

(Niemeä leikki. Kuvaile leikkiä, jollei se ole Malla Laakson kokoamassa listassa)

Mitkä vuorovaikutusleikit, joista sinulla on kokemusta, tukevat mielestäsi lapsen sosiaalisia taitoja?

(Niemeä leikki. Kuvaile leikkiä, jollei se ole Malla Laakson kokoamassa listassa)

LIITE 1: Kysely vuorovaikutusleikkioppaan
työstämistä varten (2/2)

4. Vuorovaikutusleikkien järjestys

Mitkä edellä ehdottamasi leikit painottuvat ryhmäprosessin alkuvaiheeseen?
Mitkä edellä ehdottamasi leikit painottuvat ryhmäprosessin keskivaiheeseen?
Mitkä edellä ehdottamasi leikit painottuvat ryhmäprosessin loppuvaiheeseen?

VUOROVAIKUTUSLEIKISSÄ TAPAHTUNEET MUUTOKSET

5. Tapahtuneet muutokset (kokemusten kautta VVL muuttuu, kun havaitaan parempia toimintamalleja esim. ohjaajan ja avustajan toiminnassa, lasten ohjaamisessa ja huomioimisessa, ongelmatilanteissa toimimisessa)

Onko VVL:ssä tapahtunut muutoksia viimeisen kahden vuoden aikana? Jos, niin mitä?
Onko VVL:ssä tapahtunut muutoksia viimeisen vuoden aikana?
Mistä saat tiedon VVL:ssä tapahtuvista muutoksista?

VUOROVAIKUTUSLEIKKIIN LIITTYVIÄ TRADITIOITA

6. VVL:n traditioita päiväkodissasi

Montako aikuista VVL -ryhmässä tavallisesti on (ohjaaja/avustaja)?
Mitä alkulauluja on käytetty?
Mitä loppulauluja on käytetty?
Mitä juotavaa ja syötävää lapsille on tarjottu?
Annatko syötävää lapselle suoraan suuhun?
Syökö ja juoko myös ohjaaja ja avustaja ryhmässä?
Oletko täyttänyt lapsen havainnointikaavakkeen ryhmän jälkeen?
Mitkä traditiot ovat sinulle tärkeitä, joista et luopuisi?

VUOROVAIKUTUSLEIKIN VAIKUTUS ARKEEN

7. VVL:n vaikutus

Oletko siirtänyt jotain leikistä oppimaasi arjen työhön? Jos, niin mitä ja miten?
Miten VVL -ryhmätoiminta on mielestäsi vaikuttanut lapsiin?

LIITE 2: Lupa-anomus vanhemmille

Hei!

(...) päiväkotiin ollaan tekemässä vuorovaikutusleikkiopas työntekijöiden käyttöön opinnäytetyönä. Oppaaseen ja opinnäytetyöhön on tarkoitus tuoda näkyväksi lasten kokemuksia leikkikerhosta.

Lapsesi osallistuu leikkikerhoon (vuorovaikutusleikkiin) (...) syksyn 2013 aikana. Leikkikerhojen jälkeen lapsilla on mahdollisuus kertoa ja piirtää kokemuksiaan kerhosta. Lasten kokemuksia ja osa piirustuksista on tarkoitus tuoda näkyväksi vuorovaikutusleikkioppaassa ja opinnäytetyössä.

Lasten kokemukset leikkikerhosta julkaistaan nimettömänä eikä niistä voi tunnistaa kokemusten kertojaa. Oppaaseen valittujen piirustusten julkaisulupaa kysytään piirtäjien vanhemmilta erikseen.

Annan luvan

- Lapseni kokemuksia leikkikerhosta SAA julkaista leikkikerho-oppaassa ja opinnäytetyössä.
- Lapseni SAA piirtää kokemuksistaan leikkikerhosta

En anna lupaa

- Lapseni kokemuksia leikkikerhosta EI SAA julkaista leikkikerho-oppaassa ja opinnäytetyössä.
- Lapseni EI SAA piirtää kokemuksistaan leikkikerhosta

Vanhemman allekirjoitus _____

Nimen selvennys _____

Yhteistyöterveisin

Pauliina Tuomaala
opinnäytetyön tekijä
Sosionomi-opiskelija, lastentarhanopettajan kelpoisuusopinnot
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Diak Itä

Palautus mahd. pian (...) ryhmään

LIITE 3: Lupa lasten piirustusten/muiden töiden käytöstä (1/2)

Hyvä vanhempi!

Lapsesi osallistui syksyn 2013 leikkikerhoon, josta hän kertoi ja piirsi kuvia. Piirustukset on tarkoitus laittaa vuorovaikutusleikkioppaaseen, jota työstän opinnäytetyönä päiväkodin työntekijöille. Piirustukseen tai piirustuksiin voit tutustua (...) **pe 21.2 2014 saakka.**

Lapsesi piirustukselle/ piirustuksille pyydän kuvankäyttölupaa ohessa olevalla Jyväskylän kaupungin Lupa lasten piirustusten/muiden töiden käytöstä –anomuksella. Täytähän molemmat anomukset mahdollisimman pian, joista toinen on sinulle ja toinen päiväkodille.

Ystävällisin terveisin

Pauliina Tuomaala

opinnäytetyön tekijä

Sosionomi-opiskelija, lastentarhanopettajan kelpoisuusopinnot

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Diak Itä

LIITE 3: Lupa lasten piirustusten/muiden töiden käytöstä (2/2)

JYVÄSKYLÄN KAUPUNKI
Varhaiskasvatuspalvelut

Lupa lapsen piirustusten ym. käytöstä
2013

Tätä lupaa kirjoitetaan kaksi samansisältöistä kappaletta: toinen vanhemmille ja toinen yksikköön.

LUPA LAPSEN PIIRUSTUSTEN/MUIDEN TÖIDEN KÄYTÖSTÄ

Annan luvan käyttää lapseni (lapsen nimi) _____ tekemiä piirustuksia/muita töitä Jyväskylän kaupungin viestintämateriaaleissa (julkaisuissa, nettisivuilla, esitteissä ym.).

Käyttötarkoitus (kuvaus kohteesta mihin käytetään esim. internet-sivut, esite jne.)

Saako lapsesi nimeä käyttää työn yhteydessä?

kyllä ei

Lapsen nimi _____

Päivähoitopaikka _____

Vanhemman/huoltajan nimi _____

Jyväskylässä ___ / ___ / 20 ___

Vanhemman/huoltajan allekirjoitus

Alkuperäisten töiden säilytyspaikka (yksikön nimi ja puh.)

LIITE 4: Piirustuskansion alkulehti

Hyvä vanhempi!

Tässä kansiossa on lasten piirustuksia ja heidän kertomuksia omasta piirustuksestaan syksyn 2013 leikkikerhoista. Nämä piirustukset on valittu kaikkien piirtämässä olleiden lasten piirustusten joukosta. Kaikkien lasten piirustukset olivat lasten omannäköisiä ja siksi hyvin kiinnostavia ja hauskojakin. Piirustusten valintaan vaikutti monenlaiset tekijät kuten oliko piirustus piirretty leikkikerhoaiheesta vai jostakin muusta aiheesta ja sopiko piirustus oppaaseen kirjoitetun tekstin kanssa yhteen. Useiden piirtämässä olleiden lasten piirustus valittiin.

Voit katsoa lapsesi piirustusta tai piirustuksia lapsen nimen kohdalta. Piirustukset ovat nähtävissä **pe 21.2 2014 saakka** (...). Mikäli lapsi on kertomuksessaan maininnut ryhmän lasten nimiä, on nimet muutettu piirustuksen tekstiin. Erillisellä Jyväskylän kaupungin Lupa lasten piirustusten/muiden töiden käytöstä -anomuksella pyydän lupaa julkaista piirustukset päiväkodin työntekijöille tarkoitetussa vuorovaikutusleikkioppaassa. Lupa-anomus löytyy lapsesi lokerosta.

Yhteistyöstä kiittäen

Pauliina Tuomaala

LIITE 5: Palaute leikkikerhomallista

Hei!

Syksyn aikana oli kolme leikkikerhoa (...). Lapset antoivat palautetta kerhojen jälkeen. Nyt kysyn palautetta teiltä ohjaajilta. Palautetta tarvitsen leikkikerho-oppaan työstämistä ja opinnäytetyötä varten.

Kirjoita minulle s. postiin vapaamuotoinen palaute ryhmäkerroista (ruusut ja risut). Voit vastata esimerkiksi seuraaviin kysymyksiin: Mitä lapset mielestäsi tykkäsivät kerhosta? Mitä mieltä olit leikkivalinnoista? Miten leikit sopivat kerhosi lapsille? Miten vanhemmat suhtautuivat lasten osallistumiseen? Miten kerho mielestäsi vaikutti lapseen? Mitä kehitettävää kerhossa on?

Vastaathan 15.1.2014 mennessä, Kiitos!

Terkuin Pauliina

LIITE 6: Palaute leikkikerho-oppaasta

PALAUTE LEIKKIKERHO-OPPAASTA

Vuorovaikutusleikkimenetelmän tuntemus:

Tunnen erittäin hyvin menetelmän

Tunnen menetelmää jonkin verran

En tunne menetelmää lainkaan

Kommentit oppaasta:

LIITE: 7 Esimerkki palautteiden pelkistämisestä

ESIMERKKI PALAUTTEIDEN PELKISTÄMISESTÄ

Mitä lapset mielestäsi tykkäsivät kerhosta?

Kpl	Alkuperäisilmaus	Pelkistetyt ilmaisut	Alaluokka	
1	<i>Lapset tulivat sinne aina mielellään.</i>	Tulivat mielellään kerhoon	Osallistuminen	
1	<i>...lähtivät siihen mielellään mukaan.</i>			
1	<i>He osallistuivat leikkeihin</i>	Leikkeihin osallistuminen		
1	<i>Lapset, jotka ovat aikaisemmin olleet kerhossa... ovat osallistuvia ja aktiivisia kerholaisia ...muistavat hyvin aikaisemmat kerrat ja ovat alusta asti innokkaasti mukana.</i>			
1	<i>...lapset rohkaistuivat esimerkiksi junaleikissä äänteleämään eri tavoin...</i>	Lapset rohkaistuivat		
1	<i>Lapset ovat sopeutuneet kerhoon ja ryhmään nopeasti, huolimatta siitä että paras kaveri ei olisikaan kerhossa.</i>	Sopeutuivat nopeasti	Sopeutuminen	
1	<i>Parilla ensimmäisellä kerhokerralla lapset saattavat olla hämmentyneitä, koska tilanne on uusi.</i>	Alussa saattavat olla hämmentyneitä	Toiminta kivaa ja miellyttävää	
1	<i>...käsitykseni mukaan lapset tykkäsivät kovasti kerhosta...</i>	Tykkäsivät ja nauttivat kerhosta		
1	<i>...Lapset nauttivat kerhosta</i>			
1	<i>Pääpiirteittäin sanoisin, että lapset pitivät leikeistä.</i>	Kivat leikit		
1	<i>Kaikki leikit olivat heistä kivoja...</i>			
1	<i>...Sieltä nousi mm. sanomalehtinyrkkeily ja kehon ääriviivojen mittaaminen suosikkeina esiin.</i>			
1	<i>... "pipien" hoitaminen oli kaikkien kohdalla miellyttävää.</i>	Hoitaminen miellyttävää		
1	<i>...en kokenut minkään olleen vastentahtoista.</i>	Ei vastentahtoista		
1	<i>...omaksuivat säännöt nopeasti.</i>	Sääntöjen omaksuminen		Sääntöjen omaksuminen
1	<i>Lapset noudattivat neljättä, kirjoittamatonta sääntöä hyvin eli aikuisjohtoisuus toteutui. ...Leikeissä toteutui muutkin säännöt...</i>	Sääntöjen noudattaminen		

LIITE: 8 Saatekirje työntekijöille

Arvoisa vastaanottaja!

Vuorovaikutusleikki (VVL) on yksi tukimuoto lapsen hyvän itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittymiseen. (...) alueen päiväkodeissa vuorovaikutusleikki kuuluu luontevana osana pienryhmätoimintaa. Syksyllä 2013 avautuva uusi (...) päiväkotitarjoaja hyvät puitteet jatkaa leikkitoimintaa, jonne siirtyy myös osaava henkilökunta alueen neljästä päiväkodista. (...) päiväkotiin on tarkoitus työstää vuorovaikutusleikkiopas toimintaan perehtyvien työntekijöiden käyttöön. Oppaan pyrkimyksenä on yhtenäistää neljän päiväkodin käytäntöjä vuorovaikutusleikin osalta yleisellä tasolla.

Vuorovaikutusleikkiopas on opinnäytteenä toteutettava tuotos. Opiskelen Diakonia-ammattikorkeakoulussa (Diak Itä) lastentarhanopettajan kelpoisuusopintoja. Kyselyn avulla kerään tietoa vuorovaikutusleikeistä, jotka tukevat lapsen hyvää itsetuntoa ja sosiaalisia taitoja, vuorovaikutusleikissä tapahtuneista muutoksista sekä päiväkotien traditioista, jotka liittyvät vuorovaikutusleikkiin. Tämän kyselyn lähetän (...) päiväkodin vuorovaikutusleikkiryhmää jo pidemmän aikaa ohjanneille työntekijöille ja Suomen Theraplay –yhdistyksen VVL –toimintaan perehtyneille työntekijöille.

Jokaisen otokseen kuuluvan henkilön vastaukset ovat tärkeitä ja käsittelen ne luottamuksellisesti. Vastausten pohjalta työstän vuorovaikutusleikkioppaan. Kyselyn luotettavuus edellyttää, että kysymyksiin vastaa kirjeensaaja. Pyydän Sinua täyttämään kyselylomakkeen ja lähettämään sen sähköpostilla **18.12.2012 mennessä** osoitteeseen (...).

Lisätietoja saat Pauliina Tuomaalalta puh. (...)

Yhteistyöstä etukäteen kiittäen

Pauliina Tuomaala